

Riikka Ingraeus

Osallisuuden tukeminen Nuortenyhteisö Otsolan intervallijaksolla

Työntekijöiden näkökulma

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi YAMK

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

02.11.2021

Tekijä	Riikka Ingraesus
Otsikko	Osallisuuden tukeminen Nuortenyhteisö Otsolan intervallijaksolla Työntekijöiden näkökulma
Sivumäärä	57 sivua + 2 liitettä
Aika	02.11.2021
Tutkinto	Sosionomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Yliopettaja Eija Raatikainen
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten nuorten osallisuus mahdollistetaan Kymsoten lastensuojeluyksikössä Nuortenyhteisö Otsolassa ja miten nuoren osallisuutta työntekijät voivat parhaiten tukea lyhyellä intervallijaksolla. Opinnäytetyön aihe liittyy vahvasti lastensuojelun laatusuosituksen, jossa osallisuus on yksi merkittävämmistä teemoista. Nuorten osallisuus on todellisia vaikutusmahdollisuuksia ja yhteenkuulumisen kokemuksia. Osallisuuden kokeminen on merkittävä hyvinvoinnin osatekijä, mitä lastensuojelun ammattilaisten tulee työssään tukea.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkielma, jonka aineisto on kerätty ryhmäkeskustelujen avulla. Ryhmäkeskusteluja pidettiin kaksi ja niihin osallistui yhteensä kuusi Nuortenyhteisö Otsolan työntekijää. Keskusteluun osallistuneet tekevät lastensuojelun sijaishuollon ohjaajan työtä moninaisesti ja jokainen omalla persoonallaan. Aineisto analysoitiin teorialähtöisellä aineistoanalyysillä teemoittelun jälkeen. Saatuja johtopäätöksiä on peilattu opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten perusteella Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät mahdollistavat osallisuuden toteutumisen arjen käytännöissä monilla erilaisilla tulokulmilla. Osallisuuden viitekehys on nostettu yhdeksi osaksi vaikuttavaa lastensuojelutyötä ja siksi on hyvä tarkastella lastensuojelun sijaishuoltoa osallistavana ympäristönä. Sosiaalinen osallisuus ja sen tukeminen on osa-alue, joka näkyy vahvasti. Tulosten mukaan lastensuojelun laitoshoidossa toteutetaan osallisuuden kokemusta sekä osallistamista systemaattisesti, sillä vastaajien kuvailemat arkiset tilanteet, nuorten kohtaaminen sekä suunnitelmallinen työ tukevat osallisuuden, sosiaalisen osallisuuden sekä osallistumisen viitekehystä.</p> <p>Nuoren kokemukset ja mielipiteet osallisuudesta tulevat parhaiten esille silloin, kun ne ovat toteutettu yhdessä työntekijän kanssa. Nuorten on tärkeää osallistua itse toiminnan suunnitteluun sekä vaikuttaa ja arvioida toimintaa, oli kyseessä viranomaispalaveri tai vapaa-ajan suunnittelu</p>	
Avainsanat	osallisuus, lastensuojelu, osallistuminen, sosiaalinen osallisuus

Author	Riikka Ingraesus
Title	How to support Participation and Social Inclusion in Otsola Youth Community? Employee perspective
Number of Pages	57 pages + 2 appendices
Date	02 November 2021
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Master's Degree Program in Social Services
Instructors	Eija Raatikainen, Senior Lecturer
<p>This Master's thesis aims to examine the importance of Participation and Social Inclusion of Youth during a short interval in Youth Community of Otsola which is part of the Social and Health Service in Kymenlaakso area. This thesis aims at gaining a deeper understanding of how Youth Community workers comprehend participation and social engagement as well as examining what methods workers use on a daily basis in the process of increasing Social Inclusion and Participation. Lastly, the thesis examines how supporting Participation and Social Inclusion varies between short-term placement and the long-term placement of Child Protection.</p> <p>The topic of Youth Social Inclusion and Participation is current. Social engagement has been promoted to be one of the key topics in the Quality Recommendation for Child Welfare in 2020. The Finnish social services aims to reduce Social Exclusion by increasing Social Inclusion. Inclusion is a well-known term, and it consists of a variety of perspectives and approaches. This thesis is focused on the Participation and Social Inclusion.</p> <p>This Master's thesis is a qualitative study, and the material was gathered from the workers in Youth Community of Otsola via group discussions. The group discussions were analyzed using a theory-based analysis model and the results have been compared to the existing theory.</p> <p>The results state that youth community workers implement Inclusion and Participation on a daily basis through their work with the Youth of Child Protection. Participation and Social Inclusion are strongly present and a highly valued part of the work. According to the results, the support of Inclusion and Participation is systematically implemented in Youth Center of Otsola; the everyday situations, encountering of Youth and preplanned work tasks support the framework for inclusion, social inclusion and participation.</p> <p>In conclusion, by using work and methods that support Social Inclusion and Participation it is possible to prevent Social Exclusion. The best way to prevent Social Exclusion is to make sure that young people are motivated to take responsibility for their own lives and dare to be themselves.</p>	
Keywords	Participation, social inclusion, child welfare, youth community work

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Osallisuus viitekehyksenä	3
2.1	Osallisuus	4
2.2	Osallistuminen	7
3	Osallisuus lastensuojelun sijaishuollossa	9
3.1	Osallistuminen sijaishuollossa	10
3.2	Sosiaalinen osallisuus sijaishuollossa	12
3.3	Sosiaalinen vahvistaminen sijaishuollossa	13
4	Nuortenyhteisö Otsola	15
4.1	Nuortenyhteisö Otsolan intervallitoiminta	16
4.2	Sijaishuollon asiakkaat	17
5	Menetelmälliset ratkaisut	18
5.1	Taustaa	18
5.2	Tutkimuskysymykset	19
5.3	Tutkimusmenetelmä	19
5.4	Ryhmäkeskustelu aineistonkeruu menetelmänä	20
5.5	Aineiston analysointi	22
5.6	Etiikka ja luotettavuus	25
6	Tulokset	27
6.1	Osallisuus ja osallistuminen Nuortenyhteisö Otsolassa	27
6.2	Osallisuuden mahdollistaminen arkisissa tilanteissa	30
6.3	Osallisuuden tukemisen tärkeys toimivassa intervallityössä	33
6.4	Yhteenveto tuloksista	37
7	Johtopäätökset	38
7.1	Kohtaamisen tärkeys	38
7.2	Osallisuus on vastuuta	40
8	Pohdinta	41
8.1	Suhteissa koettu osallisuus	42
8.2	Osallisuuden malli lastensuojelun sijaishuollossa	43
8.3	Vahvuudet, riskitekijät ja kehittämisideat	45

Liitteet

Liite 1: haastattelurunko

Liite 2: kutsu ryhmäkeskusteluun

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa lapsistrategiassa (2020) osallisuus määritellään kokemuksena joukkoon kuulumisesta sekä kokemukseen siitä, että pystyy vaikuttamaan itselleen merkityksellisiin asioihin. Osallistuminen puolestaan kuvaa sellaisia arkisia tekoja, joita lapsella on mahdollisuus tehdä, kuten osaan ottaminen ja mielipiteen ilmaiseminen. Osallistumisella tarkoitetaan sitä, että lapselle tarjotaan mahdollisuuksia erialisille mukanaoloille. (Stenvall 2020: 20.) On hyvä muistaa, että yksilö voi kokea osallisuutta vaikkei hän olisikaan aktiivisena toimijana tietyssä toimessa.

Lapsistrategiassa (2020) osallisuus on yläkäsite ja sitä tarkastellaan

1. mukanaolon ja vaikuttamisen mahdollisuuksina
2. osallisuuden kokemuksina

Opinnäytetyöni tarkoitus on lähestyä osallisuuden tukemisen toteutumista sijoitetun nuoren arkiympäristössä, lastensuojelulaitoksessa, työntekijöiden näkökulmasta. Lapsilla tarkoitetaan kansallisen ja kansainvälisen luokituksen mukaan kaikkia alle 18-vuotiaita. YK:n lapsen oikeuksien sopimusta valvova komitea on korostanut kommentissaan, ettei lapsen oikeuteen osallistua voi asettaa ikärajoja (Yleiskommentti 2009 nro 12). Opinnäytetyöni työelämäkumppanini Nuortenyhteisö Otsolan asiakkaat ovat iältään 13–17-vuotiaita, siksi lukusujuvuuden takia puhun työssäni nuorista lasten sijaan.

Osallisuus lastensuojelussa on yksi merkittävimmistä teemoista, joka nostettiin esille syksyllä 2019 päivitetystä lastensuojelun laatusuosituksessa. Laakson (2019) mukaan lastensuojelulaitoksen arjessa osallisuus määräytyy arkeen ja päivittäiseen elämään, byrokraattisten tilanteiden sijaan. Mahdollisuus läsnäoloon päätöksentekotilanteissa sekä oman mielipiteen esittämien ja omien kokemustensa kertominen, ei välttämättä riitä synnyttämään osallisuuden kokemusta lastensuojelulaitokseen sijoitetulle. (Laakso 2019: 55.) Osallisuuden toteutuminen pitäisi olla kaikille sijoitetuille mahdollista, siksi sijaishuollon rakenteiden pitäisi mahdollistaa sijaitetuille heidän mielipiteidensä sekä ajatustensa turvallisen esille tuomisen.

Osallistuminen ja sen tärkeys voidaan yhdistää yhteiskunnallisena, YK: sopimukseen, tukeutuvana ideana osallisuudesta. (Thomas 2007.) Maunu ja Kiilakoski (2018) jakavat osallisuuden käsitteen kahteen ulottuvuuteen: sosiaaliseen ja poliittiseen osallisuuden

kokemukseen. (Maunu & Kiilakoski 2018.) Tässä opinnäytetyössä olen tarkastellut osallisuutta nuoren oikeutena lastensuojelun sijaishuollossa, sekä sosiaalisen osallisuuden vaikutusta nuoren osallisuuden kokemukseen. Sosiaalinen osallisuus pitää sisällään yhteisöllisyyden, yhteisöön kuulumisen tunteen sekä sosiaalisen kyvykkyyden, mikä johdattaa poliittiseen osallisuuteen ja vaikuttamiseen. Opinnäytetyössäni kiinnitytään siihen, että millä keinoin lastensuojelulaitoksen työntekijä voi edesauttaa nuoren osallisuudentunteen täyttymistä tukemalla sosiaalista osallisuutta.

Sijoitettujen lasten ja nuorten osallisuudesta on tehty yhä enemmän tutkimuksia ja ymmärrys yksilön osallisuudenkokemusten merkityksistä on nostettu laajempaan tarkasteluun. Lahtinen ja Pekkarinen (2020) esittelevät julkaisussaan, miten tiivis yhteisö lasten kotien retkellä raamittaa yhteisön jäsenten välisiä suhteita ja mahdollistaa osallisuutta tukevaa vuorovaikutusta. (Lahtinen ja Pekkarinen 2020.) Nurmi (2015) on tehnyt Pro Gradunsa lasten osallisuudesta lastensuojelussa työntekijöiden näkökulmasta, jossa todetaan hyvän vuorovaikutussuhteen olevan avainasemassa lapsen osallisuuden toteutumisessa. (Nurmi 2015.) Osallisuuden mahdollistamisesta on saatu positiivisia tutkimustuloksia ja osallistumisen määrän lisääntyminen on nähty hyödyttävän näkökulmaa, missä lasten ja nuorten osallistumista voidaan käyttää hyödyksi. (Gallacher ja Gallagher 2008.)

Opinnäytetyön aiheen takana on lastensuojelun laatusuosituksen (2019) sekä lastensuojelun sijaishuollon kehittämistarpeet yhä asiakaslähtöisemmiksi. Kymenlaakson maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020–2024 on nostanut yhdeksi päätavoitteeksi lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden sekä yhteisöllisyyden vahvistumisen (Kymsote perhekeskus n.d.). Aiheen valintaan vaikuttivat yllä mainittujen lisäksi Nuortenyhteisö Otsolan intervallitoiminnan alkaminen maaliskuussa 2020. Opinnäytetyössä ollaan kiinnostuneita Nuortenyhteisö Otsolan työntekijöiden hyvistä toimintatavoista sekä -malleista nuoren sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseksi arkisissa tilanteissa. Mutta myös eroavaisuuksista ja siitä, miten osallisuuden toteutumisen näkökulmia voidaan huomioida lastensuojelun sijaishuollossa entistä paremmin.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkielma, jonka aineisto on kerätty Kymsoten, Nuortenyhteisö Otsolan työntekijöiltä kevään 2021 aikana. Työntekijät jaettiin kahteen ryhmään, joille pidettiin ryhmäkeskustelu osallisuuden teemoista. Ryhmäkeskustelu on osallistava tiedonkeruu menetelmä, koska haastatteluja voidaan pitää keskusteluina, joilla on ennalta sovittu tavoite (Puusa 2020). Ryhmäkeskustelut analysoitiin teoreettisen sisäl-

töanalyysin avulla. Tuomi ja Sarajärvi (2018) teorialähtöinen analyysi perustuu jo ennalta olemassa olevaan teoriaan, tutkimuksen käsitteisiin tai malliin ja on siksi perinteinen tapa lähestyä analyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Opinnäytetyö tukee Kymsoten maakunnallista lasten- nuorten ja perheiden hyvinvointisuunnitelmaa sekä lastensuojelun laatusuosituksia nuorten osallisuudentunteen tärkeydestä. Opinnäytetyössä vastauksia halutaan saada siihen, mitä osallisuus ja osallistuminen tarkoittavat sekä siihen, miten lastenkodin työntekijä voi mahdollistaa nuoren osallisuudenkokemuksen täyttymisen?

2 Osallisuus viitekehyksenä

Osallisuus nähdään ihmisoikeuskysymyksenä ja keskeinen osa lapsen ihmisoikeuksien toteutumisesta muodostuu YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta (Unisef 2017). Lapsen oikeuksien sopimus tuli voimaan YK:n kokouksessa vuonna 1989 ja on jatkoa vuoden 1959 Lapsen oikeuksien julistukselle. Suomessa sopimus astui voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimus toimii kotimaisen lain kehittämisen pohjana. Se tarkoittaa sitä, että sopimus tulisi ottaa johdonmukaisesti huomioon uusia lakeja laatiessa. (Pajulammi 2014: 164–165) Lapsen oikeuksien- sopimus katsoo lasta ja hänen oikeuksiaan kokonaisvaltaisesti. Sopimuksessa lapselle turvataan henkilökohtaisia oikeuksia sekä siinä mainitaan lapsen ihmisarvo, vapausoikeudet sekä erilaisia sosiaalisia oikeuksia. Sopimus jaotellaan usein kolmen pääperiaatteen ympärille. Sopimus turvaa lapsen oikeuksien turvaamisen, lapsen oikeuden suojeluun ja huolenpitoon sekä lapsen oikeuden osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskeviin päätöksiin sekä yhteiskuntapolitiikkaan. (Pajulammi 2014: 165–167.) Lapsen oikeus osallistua on peruseriaate, mikä on otettu lainsäädännössä huomioon. Esimerkiksi Lastensuojelulakiin (L417/2007, 12§) sekä Nuorisolakiin (L72/2006, 8§) on huomioitu lasten osallistumisen tärkeys sekä kuuleminen heitä koskevia asioita päätettäessä.

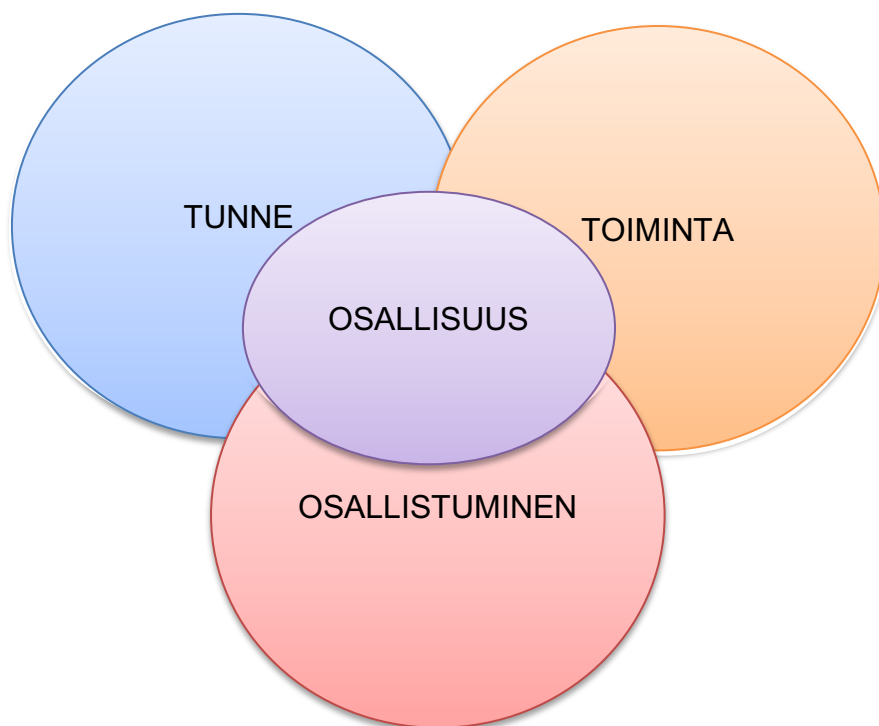
Lasten osallisuuden rakenteet pohjautuvat käytäntöihin sekä yhteiskunnan rakenteisiin. Se tulee ilmi silloin, kun lähdetään tarkastelemaan niitä kaikkia tahoja, jotka lapsen osallistumista järjestävät. Suomessa valtiolla, kunnilla ja eri järjestöillä on omat osallisuutta tukevat mallit, joista suurin osa tarjoaa järjestettyä toimintaa. Näitä ovat esimerkiksi kansalliset ja alueelliset lasten parlamentit, kuntien nuorisovaltuustot. Koko ajan on myös käynnissä osallisuutta tukevia hankkeita, mitkä ovat osallisuutta tukevia malleja. (Stenvall 2018.)

2.1 Osallisuus

Osallisuus on käsitteenä varsin laaja ja sitä määriteltäessä ei ole kysymys rakenteellisesta, saati yksilön ominaisuuksista, vaan osallisuuden kokemus rakentuu vuorovaikutuksessa ihmisten ja luonnon välillä. Osallisuus on olemista, toimimista ja osallistumista sekä erilaista osallistumista eri suhteissa, missä vapaudet ja oikeudet vaihtelevat.

Osallisuutta voi kuvata erilaisin mallein, missä erilaiset kehät kiertävät toisiaan ja ovat yhteydessä toisiinsa. (Isola 2017: 16, 20.) Osallisuus pitää sisällään hyvät sosiaaliset suhteet, palkitsevan toiminnan sekä niiden edellytykset. (Maunula & Kiilakoski 2018.)

Osallisuus on yksilön subjektiivinen tunne, mikä ei ole pysyvä ominaisuus tai tila. Osallisuuden aste vaihtelee yksilön elämäntilanteiden mukaan. (Raivio 2017: 5.)

Kuva 1. Osallisuuden moninaisuus (Isola ym. 2017, Raivio 2017, mallinnettu).

Osallisuuden voidaan katsoa muodostuvan päällekkäisistä ja moninaisista rakenteista ja osallisuuden voidaan katsoa muodostuvan kolmesta osa-alueesta. 1) osallisuudesta omaan, omannäköiseen elämään 2) osallisuudesta vaikuttamisprosesseihin, kuten palveluissa, lähipiirissä ja yhteiskunnassa sekä 3) paikallisesta osallisuudesta, jossa voidaan liittyä oman elämän merkityksellisyyttä, hyvinvointia ja arvokkuutta lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. (Isola & ym. 2017: 23.)

Isolan ym. (2017) ja Siisiäisen (2015) mukaan osallisuus on yleiskäsite toiminnasta tai sosiaalisessa piirissä mukana olemisesta ja sen vastakohta on ulkopuolelle jääminen tai jättäminen. (Siisiäinen 2015.) Ihmisen tunne hyvinvoinnin lisääntymisestä täyttyy, kun omalle ajalle löytyy arvo mielekkyyden myötä tai elämän ennakoitavuuden lisääntyessä. Ihmisen osallisuudentunteen pysyvyyden kannalta on erityisen tärkeää, että hänellä on mahdollisuus olla osa yhteisöä ja hänellä on merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita. Oman elämänsä merkityksellisyyden lähteitä pystyy paremmin etsimään silloin, kun tuntee pystyvänsä hallitsemaan omaa aikaansa ja elämäänsä. Jos ihminen elää pitkään niukkuudessa, estää se häntä liittymästä niihin vuorovaikutusprosesseihin, joissa merkitykset syntyvät ja muuttuvat. Siksi onkin tärkeää, että ihminen kokee kykenevyyttä vaikuttaa oman elämänsä osa-alueisiin tarve- ja voimavaralähtöisesti. (Isola & ym. 2017: 15–18.)

Osallisuus koskee sekä yhtä lasta että lapsiryhmiä ja siksi osallisuutta tulee tarkastella yksilön ja ryhmän tasolla. Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa lapset on tunnistettu ryhmäksi, joille kuuluvat erityisiä oikeuksia perus- ja ihmisoikeussopimusten yleisesti turvatut oikeudet ja heidän osallisuuttaan ryhmänä tulee vahvistaa. (Iivonen & Pollari 2020). Rohkaiseminen aktiiviseen toimijuuteen, sekä muodostamaan omia mielipiteitä ja ilmaisemaan niitä on lasten kehityksen kannalta todella tärkeää. Paras perusta osallisuuden tukemiselle rakentuu silloin, kun hänen kuulemisensa ei ole tilapäistä vaan aikuisen ja lapsen välinen dialogi on jatkuvaa ja automaattista. (Hakalehto 2015). Lasten osallisuuden tulisi olla kaksijakoista: Heidän tulee saada ymmärrettävää tietoa asiasta, jotta he kykenevät muodostamaan mielipiteensä. Lisäksi heillä on aina oltava mahdollisuus valita, onko hän mukana vai ei. (Stenvall 2020: 21.)

Thomas, on tuonut esille ajatuksen siitä, että osallistuminen on elämään kuuluva mahdollisuus. Nämä osallistumisen mahdollisuudet ovat riippuvaisia aikuisen tarjoamasta tilasta sekä erilaisista yhteiskunnan asettamista reunaehdoista. Ongelmia syntyy sellaisissa tilanteissa sekä yhteisöissä, missä mahdollisuudet osallisuuteen rajoittuvat aikuisten lapselle antamaan tilaan osallistua. (Thomas 2007.) Osallisuuden peruspilareina voidaan pitää sekä poliittista osallisuutta sekä sosiaalista osallisuutta. Poliittisen osallisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että lapsi pystyisi vaikuttamaan asioihin ja hänet tunnistettaisiin yhteiskunnallisena toimijana. Sosiaalinen osallisuus rakentuu lapsen arkitodellisuudessa. Osallisuus toteutuu eri yhteyksissä erilaisista lähtökohdista, mutta on läsnä niissä paikoissa, jossa lapsi elämäänsä elää. Sosiaalinen osallistuminen on lapselle henkilökohtaisempaa ja siinä korostuu lapsen omat yhteisöt sekä kiinnostuksenkohteet. (Thomas: 2007.)

- arkisissa ihmissuhteissa
- erilaisissa arjen instituutioissa, arkisissa kanssakäymisissä sekä muodollisissa oikeuksissa
- kohtaamisissaan julkisissa palveluissa
- julkisessa elämässä sekä yleisillä paikoilla
- kaupallisissa tiloissa
- yhteiskunnallisissa rakenteissa

Osallisuus on läsnä yhteiskunnan jokaisella tasolla, mutta sitä ei välttämättä tehdä näkyväksi jokaisella osa-alueella. Tähän voi olla syynä tavat ymmärtää lasta ja hänen asemaansa sekä mahdollisuutta mukanaoloon. Osallisuuden näkyminen on vahvasti sidoksissa siihen, miten aikuinen suhtautuu lapsen mukanaoloon ja vaikuttamisen haluun. Aikuiset voivat joko vahvistaa tai heikentää lapsen mukanaolon mahdollisuuksia ja osaltaan vaikuttaa lapsen osallisuudenkokemukseen. Lasten osallistuminen merkitsee konflikteja sekä jännitteitä olemassa oleviin valtasuhteisiin: aikuinen vs. lapsi. Tämän seurauksena voi epäillä, voiko osallistuminen koskaan olla aitoa ja tehokasta vai ainoastaan symbolinen käsite. Aikuisen pelko oman auktoriteetin menettämistä lapsikeskeisiin lähestymistapoihin on osasyytä siihen, ettei lapsen osallisuus täysin toteudu. (Collins 2017.)

Osallisuuden toteutumisesta on tehty useita erilaisia osallisuuden muotoja tarkastelemalla erilaisia luokituksia ja kaavioita. Esimerkkinä Roger Hart (1992) on kuvannut lapsen osallistumista tikapuumallilla. Malli on ollut yleisessä käytössä, kun osallistumista on haluttu kuvata käytännöllisesti teoreettisessa viitekehyksessä. Hartin osallisuuden tikapuiden tarkoitus yksinkertaisuudessaan on se, että alin askelma kuvaa lapsen manipuloitua osallistumista ja ylemmän askelman lapsilähtöiseen päätöksentekoon. Hartin lähtökohtana oli kuvata lapsen erilaisia tapoja osallistua vaihtelevissa määrin huomioiden lapselle annettavaa osallistumista ja vastuuta.

1. lapsia ohjataan
2. lapset ovat koristeina
3. lapset mukana muodon vuoksi
4. lasten mielipide kuullaan - aikuinen tekee päätöksen
5. lapsilta kysytään toiminnasta ja heitä kuunnellaan

6. lasten kanssa tehdään päätökset aikuisen aloitteesta
7. lapset aloittavat ja ohjaavat toiminnan
8. lapset päättävät yhdessä aikuisen kanssa – lapsilähtöistä toimintaa

Tikapuiden kolmella ensimmäisellä tasolla osallisuus ei juurikaan toimi. Neljänneltä tasolta lapsen osallisuus kasvaa asteittain ja silloin lapsi on tietoinen toiminnan tarkoituksesta ja on vapaaehtoisesti osallisena. Tikapuiden ylimmillä askelmilla lapset tekevät aloitteet toiminnasta ja pääsevät vähitellen mukaan toteuttamaan toimintaa niin, että aikuinen pysyy taustalla ja auttaa tarvittaessa. Ylimmällä askelmalla lapsi ja aikuinen ovat tasavertaiset toimijat niin suunnittelussa kuin toiminnassa. He ideoitavat sekä tekevät päätökset yhdessä. (Hart 1992: 8–10.) Thomas (2007) kuvannut tikapuumalliaan niin, että mitä ylemmäs askelmissa kivutaan sitä parempaan osallistumiseen päästään. Ylimmällä tasolla lapsi itse päättää kuinka paljon osallistuu ja aikuinen on tässä hänen tukenansa. (Thomas 2007.)

2.2 Osallistuminen

Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan ja ne hyvin usein ymmärretään synonyymeina toisilleen, vaikka ne ovat sisällöltään monivahteisia. (Siisiäinen 2015.) Osa epäselvyyksistä selittyy kansainvälisistä tutkimuksista sekä yleissopimuksista, missä käytetään ilmaisua ”participation”. Participation voidaan kääntää suomenkielisiksi termeiksi osallisuus sekä osallistuminen. (Stenvall 2020: 20.) Osallistumisen (*participation*) ja osallisuuden (*inclusion tai social engagement*) käsitteet ovat Virolaisen (2015) mukaan monimerkityksellisiä ja rajaveto näiden käsitteiden välillä on hankalaa. Osallistuminen on sitä, että ihminen on mukana toisen määrittämässä toiminnassa, mihin yksilöllä ei ole omakohtaista sidettä. Osallisuus voidaan taas ymmärtää laajemmin yhteisöllisyytenä, kuulumisentunteena ja erilaisina suhteina. (Virolainen 2015.)

Siisiäinen (2015) määrittelee, että osallisuudentunteen pystyy saavuttamaan monilla erilaisilla tavoilla, näkökulmasta ja osallisuuden tulkinnasta riippuen. Joidenkin tutkijoiden mielestä osallisuus tapahtuu silloin, kun ihminen on aktiivinen ja toimii omasta tahdostaan tai silloin, kun ihminen osallistuu ilman omaa kiinnostusta tai pyrkimystä. (Siisiäinen 2015) Osallisuus tapahtuu monilla eri tasoilla ja siihen vaikuttaa ihminen itse. On mahdollista ajatella, että ihminen kokee olevansa aktiivinen osallistuja, vaikka aktiivisuus toisen mielestä vaikuttaisikin olemattomalta, aktiiviseen ja ahkeraan osallistu-

jaan verrattuna. Näin ajateltuna osallisuus on sekä objektiivista että subjektiivista. (Lehman, Kuusio & Hämäläinen 2015: 4–5.) Toisaalta osallisuus voi tapahtua silloinkin, kun kukaan ihmisistä ei osallistu toimintaan omasta tahdostaan, vaan osallistuvat esimerkiksi opettajan tai ohjaajan sanelemana. Silloin osallistumisen on määritellyt jokin toinen toimija. (Siisiäinen 2015.)

Osallisuus pitää sisällään yhdenvertaisia oikeuksia, mahdollisuuksia sekä resursseja osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin, jotka julkinen valta turvaa. Ihmisen hyvinvoinnin kannalta osallistuminen taloudelliseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja poliittiseen toimintaan on tärkeää. Osallisuus on vuorovaikutusta ja kokemus osallisuudesta voi syntyä, kun ihminen oivaltaa osallistumisen mahdollisuuden hyödyt. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015: 4–5.) Osallisuuteen vaikuttavat ihmisen motiivi, halu, tavoitteet sekä muut ulkoiset tekijät. Se tarkoittaa sitä, että aktiivinen vapaa osallisuus ei ole pysyvä tila vaan aikaan ja paikkaan sidottu sekä rajoitettu tila. Koska ihminen tekee päivän aikana valintoja tiedostettujen sekä tiedostamattomien vaikutteiden alaisena, joita ohjaa omat sisäiset ja ulkoapäin tulleet motiivit. (Siisiäinen 2015.)

Osallisuutta voidaan tarkistella myös tarinana (Kjørholt 2007) jossa mennyt, nykyhetki ja tuleva linkittyvät toisiinsa. Lapselle on varattu tarinoissa erilaisia rooleja, missä osallistuminen nousee esille. Tarinankerronnassa lapsi on passiivinen toiminnan kohde menneisyydessä, mutta nykyisyydessä ja tulevaisuudessa tasa-arvoinen toimija aikuisen rinnalla. Lapset elävät tässä menneisyyden ja nykyisyyden välitilassa samanaikaisesti ja heidän oletetaan olevan samanaikaisesti suojeltavia kohteita sekä osallistuvia yksilöitä. Tässä kohtaa lapsen osallisuutta kuvataan ns. kaksoisroolina, missä lapsi nähdään aktiivisena osallistujana sekä suojelun kohteena.

Lapsen merkitys osallistujana on kasvanut nyky-yhteiskunnassa, mutta lapsen osallistumisen arvoa sekä liioitellaan että aliarvioidaan. Lapselle ei ole annettu riittävästi painoarvoa yhteiskunnallisina osallistujina, vaatimukset osallisuuteen ylettyy entistä nuorempiin ja yhä useampiin elämän osa-alueisiin. Nämä antavat lapselle jopa liian suuren symbolisen merkityksen osallisuutta ajatellen. Symbolisen painoarvon lisääntyminen näkyy, julkiseen keskusteluun nostettavien lapsiasioiden määränä, sekä niissä kaikissa julkisissa toimissa, missä on ryhdytty parantamaan lasten osallistumista. Samaan aikaan lapsi on jätetty paitsioon aisoissa, joita ei nähty heille kuuluvina. Siksi lapsen osallisuuden roolien tunnistaminen olisi erityisen tärkeää, jotta välttyttäisiin osallisuuden ylitä aliarvioinnilta. (Kjørholt 2007: 29–40.)

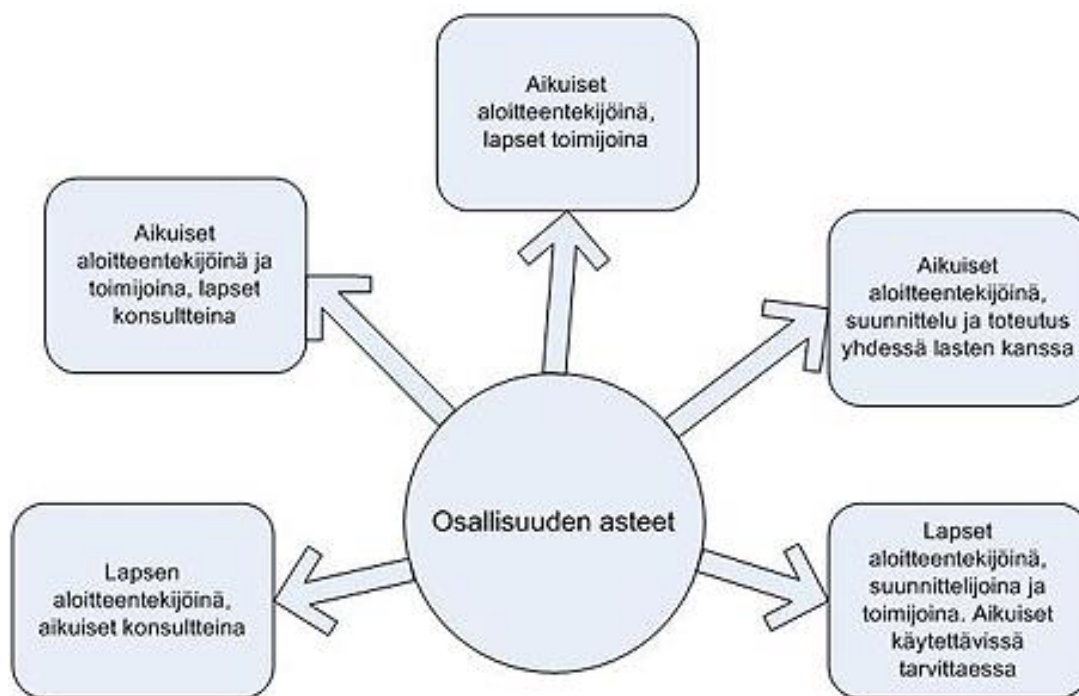
Kjørholt (2007: 40) määrittelee esimerkkeinä lapselle annettavista rooleista:

1. lapsi oikeuksien haltijana
2. lapsi tulevaisuuden kansalaisena
3. lapsi voimavarana
4. lapsi puolustuskyvyttömänä ihmisenä

Yllä olevassa jaottelussa lapsen osallisuus oikeuksiensa haltijana pyrkii siihen, että lapsi kykenee itse tunnistamaan toimijuutensa aktiivisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi on mukana silloin, kun häntä koskevia päätöksiä tehdään. Lapsen näkeminen tulevaisuuden kansalaisena painottaa sitä, että lapsi tunnistetaan tulevaisuutta varten kehittyvänä yksilönä. Jotta lapsi kasvaisi tulevaisuudessa aktiiviseksi kansalaiseksi, tulee hänelle opettaa vastuun ottamista sekä omista asioistaan huolehtimista. Lapsi voimavarana- näkemys tunnistaa lapsen roolin hyvään elämänhallintaan ja hyvän elämän tavoitteluun ja tätä kautta ennaltaehkäistä haitallista käyttäytymistä kuten päihteet. Puolustuskyvyttömänä ihmisenä lapsen osallisuus rakentuu juuri hänen ikätasonsa ja vastuunottokyvyn mukaisesti. Lapsen annetaan olla lapsi ja osallistua hänen omalla tavallaan. (Kjørholt 2007: 40–41.)

3 Osallisuus lastensuojelun sijaishuollossa

Peltolan (2017) mukaan, aikuiselta edellytetään nuorten kunnioittamista ja tiedon arvostamista sekä arjen läsnäoloa. (Peltola ym. 2017: 45.) Nuorelta itseltään odotetaan halukkuutta ja kykyä osallistua oman elämänsä suunnitteluun ja tarvittavien muutosten tekemiseen, ikätaso huomioiden. (Timonen-Kallio 2020: 7.) Nuorten osallisuus lastensuojelussa voi toteutua nuorten ja aikuisten yhteisen toiminnan lomassa, eri tavoin, huomioiden nuoren ja organisaation kannalta oleelliset tekijät. Alla oleva kaavio kuvaa Oramuksen näkemyksen lastensuojelun asiakkaan osallisuuden eri asteista lastensuojelussa. (THL 2019.)

Kuva 2. Lapsen osallisuus lastensuojelussa. (THL. Lapset, nuoret ja perheet yksikkö. 2019.)

Lastensuojelussa työskennellään rajapinnoilla ja silloin on otettava huomioon, että ollaan tekemisissä hyvin henkilökohtaisten ja arkojen asioiden kanssa. Osallisuutta sijaishuollossa on hyvä tarkastella myös suhteessa haavoittuviin, traumatisoiiviin ja haavoittaviin elämäkokemuksiin ja niistä selviytymiseen. Asiakkaat ovat elämänsä kriisikohdassa ja tarvitsevat siitä selviytyäkseen monialaista tukea. Kuitenkin osallisuus juuri elämän haasteissa voidaan nähdä voimaannuttavana kokemuksena. Erityisen tärkeä on ottaa huomioon, että haavoittuva ihminen on usein vaikutuksille altis eikä aina kykene tekemään oman hyvinvoinnin kannalta hyviä ratkaisuja. Kuitenkin osallisuuden kokemus voi antaa voimavaroja tilanteesta selviämiseen (Marila-Penttinen & Meriluoto 2015: 30–31).

3.1 Osallistuminen sijaishuollossa

Lastensuojelu on tasapainoilua lapsen suojelun ja osallisuuden välillä sekä haavoittuvuuden ja osallisuuden välillä. Tämän tekee näkyväksi lastensuojelulaissa erilaiset ikään sidotut ohjeistukset. Vaikka laki velvoittaa kysymään mielipiteen lapselta tämän iästä riippumatta, laissa (20§) tehdään eroa eri-ikäisten lasten suhteen ja 12- vuotta täyttäneitä on kuultava hallintolain (2003/34§) mukaan häntä koskevassa lastensuojelun asiassa. Lastensuojelustatus näkyy siinä, että lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti. (Lastensuojelulaki 2007/20§.) Pajulammen (2014) mukaan lapsen mielipi-

teen kuuleminen ja sen huomiointi on eri asia kuin lapsen itsenäinen päätösvalta. Lasten ja nuorten perus- ja ihmisoikeudet tulee huomioiduksi, kun heidän mielipiteitään kuunnellaan. Lapsen ja nuoren osallisuuden positiiviset vaikutukset ylläpitävät heidän oikeuksiaan sekä parantavat päätöksentekoa ja edistävät demokratiaa. Se myös tukee lasten ja nuorten itsetuntoa sekä heitä kuluttajana. (Pajulammi 2014.)

Lastensuojelun asiakkuuksien toimijuutta katsottaessa tulee ottaa huomioon, että suojelun ja tuen lisäksi mukana on valta ja sen eri ulottuvuudet. Siksi on erityisen tärkeää paneutua valtarakenteisiin ja miten ne määrittelevät työtä ja asiakkuutta. Nämä rakenteet säätelevät ammattilaisen ja asiakkaan rooleja sekä osallisuuden muotoja. Valta voi olla luonteeltaan myös positiivista ja voimaannuttavaa. (Kivistö-Pyhtilä ym. 2017: 222–244.) Yhteisessä työskentelyssä sijoitetulla nuorella on aikuiseen nähden yhtä paljon valtaa, mutta se on toki erilaista ja ikätason huomioivaa. Ammattilainen kantaa vastuun monelta osin, esimerkiksi turvallisuuteen ja rajaamiseen liittyvissä asioissa vastuu on ammattilaisella. (Hipp & Palsanen: 14.)

Kun puhutaan osallisuudesta lastensuojelun sijaishuollossa tarkoittaa se parhaimmillaan sitä, että asiakas on osallisena kaikessa häntäkoskevissa päätöksenteoissa ja hänen osaltaan toiminnan oleellisessa kehittämisessä. Työn peruseriaate on siinä, että sijoitetun ääni saadaan kuuluviin, mutta usein osallistamiselle on liian vähän tilaa. Yksi merkittävä osa lastensuojelun kehittämistyötä on byrokratia sekä salassapitovelvollisuus ja sen tuoma varovaisuus työn kehittämisessä. Lastensuojelun sijaishuoltoon liitetään paljon stigmoja, asenteita sekä pelkoja. Arvot ja asenteet ovat läsnä niin julkisessa päätöksenteossa kuin yksittäisissä asiakastilanteissa. Ja joskus nämä ilmiöt, asenteet ja rakenteet ovat hidasteina vaikuttavalle ja toimivalle työskentelylle. (Kivistö-Pyhtilä ym. 2017: 222–244.)

Lastensuojelulla ja sijaishuollolla on aina ollut negatiivinen kaiku ja juuri nämä mielikuvat luovat epäluottamusta alaa kohtaan. Mediassa on tasaisesti esillä kauhutarinoita ja ne luovat stereotyyppisiä vahvoja oletuksia lastensuojelun toiminnasta ja asiakkaista. Lisäksi julkisuudessa puhutaan suurista lastensuojelun asiakasmääristä ja työkuorman uuvuttamista työntekijöistä. Tällaiset puheet mediassa syövät osan mahdollisuuksista vaikuttavaan ja toimivaan lastensuojelutyöhön. (Kivistö-Pyhtilä ym. 2017: 222–244.) Näihin ihmisten asenteisiin sekä pelkoihin on olemassa luonnollinen syy lähihistoriasta. Suomessa sijaishuollon historia on synkkä ja siihen liittyy arkoja ja vaikeita asioita, kuten seksuaalista, henkistä ja fyysistä väkivaltaa sekä lapsen perustarpeiden laiminlyöntiä, mihin juuri sijaishuolto on luotu ratkaisuksi. (Haikari ym. 2016.) Eikä pidä unohtaa koko kansaa kohahduttanutta Eerikan tapausta, mitä puidaan vieläkin.

3.2 Sosiaalinen osallisuus sijaishuollossa

Maunula ja Kiilakoski (2018) jakavat osallisuuden kahteen osaan, poliittiseen sekä sosiaaliseen osallisuuteen. Poliittinen osallisuus liittyy heidän haastattelemien nuorten mukaan päätöksen tekoon sekä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Vaikuttamisen paikkoina, missä voidaan saada muutosta aikaan, he näkivät nuorisovaltuuston sekä oppilaskunnan. Sosiaalinen osallisuus tapahtuu ryhmissä ja yhteisöissä, missä korostuu yhteen kuuluvuuden tunne, positiivisena merkityksenä. (Maunula & Kiilakoski 2018: 2–3.)

Lastensuojelulain (L 417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Jos lastensuojelulain edellytykset lapsen edun toteutumisesta eivät jostain syystä täyty, voidaan lapsi silloin sijoittaa lastensuojelun edellytyksin kodin ulkopuolelle. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat aina erityisen haavoittuvassa asemassa, ja syrjäytymisen riski on sijoitetulla lapsella suuri. Tähän vaikuttaa huostaanottoon johtaneet syyt ja sen jälkeen suuret muutokset, mitä sijoitus tuo tullessaan lapsen elämään. (Harkko ym. 2016: 55.)

Sosiaalisella osallisuuden tukemisella pyritään saamaan syrjäytymisvaarassa olevat nuoret lähemmäksi yhteiskuntaa sekä aktiivista toimijuutta. (Peltonen ym. 2017.) Nuori tarvitsee myönteisten kokemusten saamiseen tunnustusta erilaisista hänelle merkityksellisistä suhteista. Nuori peilaa itseään muiden kautta ja ikävät kokemukset saavat lapsen näkemään itsensä huonona. Hyvät kokemukset vastavuoroisesti vahvistavat lapsen positiivista minäkuvaa. (Maunula & Kiilakoski 2018: 4.)

Peltonen ym. (2017) kuvailevat, että nuorella tulisi olla elämässään vahvoja tukipilareita, jotka tukevat hänen hyvinvointiaan. Lisäksi nuori tarvitsee elämäänsä tekijöitä, jotka tukevat hänen fyysistä ja psyykkistä terveyttään, erilaisia vuorovaikutussuhteita sekä moninaisia sosiaalisia ympäristöjä. Sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta nuoren tunteet ja kokemukset ovat keskiössä, jotta kasvu toimivaksi osaksi ympäröivää yhteiskuntaa onnistuisi. (Peltonen ym. 2017.)

Rytkönen ym. (2016) ovat tutkineet nuorten osallisuuden toteutumisen kokemuksia saamastaan perustason sosiaali- ja terveystalvasta. Osallistujia tutkimuksissa oli 106 nuorta. Tutkimuksessa nousee esille neljä osallisuuden toteutumisen tasoa: kutsuva, mahdollistava, estävä sekä poissulkeva. Jokaista tasoa määritteli sille tyypillinen ilma-
piiri, vuorovaikutus sekä subjektiivinen kokemus palvelutilanteesta. Nuoret kuvasivat

tutkimuksessa palveluilmapiirin vaihdelleen välittävästä kylmäksi, vuorovaikutuksen kannustavasta lannistavaksi sekä palvelukokemuksen merkityksellisyydestä koettuun uhkaan. Nuorten mielestä osallistavaan palvelukokemukseen kuuluu myönteinen ilma- piiri, kokonaisvaltainen kuulluksi tulemisen kokemus sekä varmistus siitä, että palvelu vastaa nuoren tarpeita. (Rytkönen, Kaunisto & Pietilä 2016.) Laakso (2019) on tutkinut nuoren osallisuudenkokemusta lastensuojelun sijaishuollossa. Puhuttaessa osallisuudesta on huomioitava osallistumisen lisäksi se, että nuorella on oikeus olla osallistu- matta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että nuorilla oli kokemusta osallisuudesta, mutta vaikut- tamismahdollisuudet omaan elämään olivat vähäisiä. (Laakso 2019: 64–65.)

3.3 Sosiaalinen vahvistaminen sijaishuollossa

Hyvään laitospedatukseen kuuluu osallisuuden lisäämisen lisäksi lapsen sosiaalinen vahvistaminen. Kuure (2015) toteaa, että sosiaalisen vahvistamisen käsitettä on ruvettu käyttämään syrjäytymisen ehkäisyssä, koska sen ei katsota olevan niin leimaa antava. (Kuure 2015: 8.)

Kuure (2015) tarkentaa, että sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan elämäntalinnan parantamista ja moniammatillista hyvinvoinnin, kasvun ja osallisuuden tukemista, mitkä toimivat tehokkaina keinoina syrjäytymisen ehkäisyssä. (Kuure 2015: 8.) Sosiaalisen vahvistamisen lähtökohtana on luottamussuhteen saaminen ja lapsen kiinnittyminen yhteisöön. Yhteisöön kiinnittyminen vahvistaa toimintakykyä sekä nuori alkaa pikkuhil- jaa ottaa vastuuta yhteisöstään. Tämä antaa nuorelle oppimisen sekä oivaltamisen ko- kemuksia, mitkä edesauttavat huomaamaan oman toiminnan merkityksellisyyden. Kun yhteisö osoittaa nuorelle vastavuoroista kunnioittamista, hänen kokemuksensa omasta merkityksellisyydestään kasvaa sekä itseluottamus vahvistuu. (Kuure 2015: 24–55.)

Nuorten syrjäytymisen kierrettä ovat tutkineet Lehtonen ja Kallunki (2013) ja he koros- tavat tuloksissaan vahvempaa tarvetta löytää sosiaaliset taustatekijät nuorten syrjäyty- misen ehkäisyssä. Heidän mukaansa syrjäytyminen ei ole objektiivisten tekijöiden ku- ten koulutuksen alhaisuuden seuraus, vaan myös kokemuksellisten tekijöiden epäluot- tamuksen, yksinäisyyden sekä alisuoriutumisen luoma kierre. (Lehtonen & Kallunki 2013: 139–140.) Kuure (2015) puolestaan näkee sosiaalisen vahvistamisen olevan tär- keää juuri silloin, kun nuori ajautuu syrjäytymisen kierteseen. Tämä tapahtuu silloin, kun ongelmat kasaantuvat ja nuori päätyy erilleen yhteisöstään silloin, hänen itseluotta- muksensa sekä luottamus muihin ihmisiin heikkenevät. Tällaisessa kiertessä nuori ei kykene esittämään kiintymystä, ja hän ajautuu olemaan enemmän yksin. Silloin nuori

kokee vahvasti olevansa merkityksetön, mikä näyttäytyy alisuoriutumisena. (Kuure 2015: 24–25.) Laakso (2019) on nostanut tutkimuksessaan vahvistumisen yhdeksi tärkeäksi teemaksi. Hänen mukaansa sijaishuoltopaikan olisi nojaututtava terapeutin orientaation lisäksi siihen, että arjen tilanteilla ja niiden merkityksillä on terapeuttinen vaikutus nuoreen, tämän tarvitsemiensa terapiapalveluiden lisäksi. (Laakso 2019: 55.)

Timonen-Kallio, Yliruka ja Närhi (2017) ovat raportoineet lasten ja nuorten hyvinvoinnin tapahtuvan suhteissa. Raportin mukaan nuorelle merkityksellisintä koetussa hyvinvoinnissaan ovat hänelle merkitykselliset suhteet sekä tunne-elämän kysymykset. Turvallisuus, positiivinen minäkuva sekä toimijuus rakentavat suhteissa tärkeät hyvinvoinnin osatekijät. Hyvät ja huonot tapahtumat rakentavat positiivista minäkuvaa ja tukevat toimijuutta tai heikentävät niitä. Toimijuus on mahdollisuus vaikuttaa arkipäiväisiin tilanteisiin sekä suhteisiin. Turvallisuus tuo suojan hyväksikäytöltä, laiminlyönniltä sekä kiusaamiselta omassa vertaisryhmässä sekä yhteisössä. (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017: 18–19.)

Kuva 3. Suhteissa rakentuva lapsen hyvinvointi (Toby Fattore, Jason Mason & Elisabeth Watson 2009).

4 Nuortenyhteisö Otsola

Lastensuojelun ydinajatus on yksinkertainen: se on lapsen ikätasaisen kehityksen ja terveyden turvaamista sekä sitä vaarantavien tekijöiden poistamista. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeisyyteen ja siksi lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa. Lastensuojelutarpeen taustalla on sekä tavallisia elämänkriisejä että poikkeuksellisen koettelevia oloja. (Bardy, 2009: 74–75.) Lastensuojelulaissa sanotaan, että silloin kun lapsen huoltajat eivät kykene suoriutumaan lapsen hoidosta ja kasvattamisesta, turvaa lastensuojelu lapsen elinolot ja kehityksen sijoittamalla lapsen perhe- tai laitoshoidon.

Kun kohderyhmänä ovat 13–17-vuotiaat nuoret, työskentelyyn vaikuttaa myös nuorisolaki. Nuorisolain 1§ artiklassa määritellään lain tavoitteet, missä painotetaan nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukemista. Lain tarkoituksena on lisätä sosiaalista vahvistamista, edistää aktiivista kansalaisuutta sekä parantaa kasvuolosuhteita. Näiden tulosten saavuttamisen lähtökohtana on yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus, yhdenvertaisuus sekä tasa-arvo. Lisäksi laissa painotetaan terveitä elämäntapoja, sekä ympäristöjä että elämän kunnioittamista. (Nuorisolaki 72/2006: 1§.)

Hyvä laitospedagogi tapahtuu suhteissa ja sen elementtejä ovat nuoren turvallisuutta vahvistava ajattelu, oman historian läpikäyminen, myönteisen minäkuvan rakentaminen sekä tulevaisuuteen suuntautuneisuus niin, että nuoren toimijuutta vahvistetaan mm osallisuuden keinoin. (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017: 18–19.) Osallisuuden tukemisen ja mahdollistamisen ydinajatuksena on se, että nuoren sosiaalista osallisuutta pyritään vahvistamaan niin, että hän kokee itsensä pystyväksi ja osaavaksi yksilöksi. Nuoren ympärillä olevat yhteisöt otetaan huomioon ja hänen osallistumistansa eri yhteisöjen toimintaan tuetaan ikätaso huomioiden.

Laitoshoidon voidaan pitää myös kuntouttavavana ympäristönä, missä sosiaalista vahvistamista tapahtuu päivittäin. Nuoren sosiaalisessa vahvistamisessa pyritään kiinnittämään nuori tiettyihin yhteisöihin. Toiminnallisuus on tärkeä elementti, sillä sen kautta nuori saa kokemuksen siitä, että hänellä on merkitystä ja hänen itseluottamuksen kasvun myötä, hän kykenee myöhemmin luottamaan myös muihin. (Kuure 2015: 24–25.) Myös Maunu ja Kiilakoski (2018) ovat todenneet tutkimuksessaan, että myönteisten yhteisösuhteiden merkitys on oleellinen osa yksilön osallisuuden kokemukselle. (Maunula & Kiilakoski 2018: 115.) Kun osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla, auttaa se nuorta kohtaamaan tulevaisuuden haasteet niin, ettei hän lannistu heti pienestä vastoinkäymisestä.

Nuortenyhteisö Otsola on yksi kuudesta Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymän sijaishuoltopaikoista. Nuortenyhteisö Otsolaan sijoitettavat asiakkaat ovat 13–17-vuotiaita nuoria. Lastensuojelulaitokseen on sijoitettu erityistason, ympärivuorokauden huolenpitoa vaativia nuoria, joilla on elämänhallintaan vaikuttavia neuropsykiatrisia haasteita. Nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskennellään lapsi- sekä omaohjaajalähtöisesti koko sijoituksen ajan. Pitkäaikaispaikkoja Otsolassa on 6 ja intervallipaikkoja 1. Nuortenyhteisö Otsola ei tarjoa päihdekuntoutusta tai psykiatrista hoitoa.

4.1 Nuortenyhteisö Otsolan intervallitoiminta

Nuortenyhteisö Otsolan intervallipaikka on aloittanut toimintansa maaliskuussa 2020. Intervallijakson tarkoitus on antaa 2–4 viikon kartoitusjakso perhehoidon nuorille sekä tukiasumiseen sijoitetuille nuorille. Jakson tavoitteena on etsiä ja rakentaa uusia, toimivia toimintamalleja kriisiytyneen tilanteen ratkaisemiseksi sekä ennaltaehkäistä ulkopuolisia sijoituksia. Intervallipaikan tarkoitus on tehdä moniammatillista yhteistyötä nuoren ja tämän huoltajan sekä nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan / tukiasuntotyöntekijän sekä muiden viranomaisten kanssa. Intervallijakson tavoitteena on, että nuori pystyy jatkamaan perhehoidossa tai tukiasunnolla, jolla pystytään säästämään nuori uudelta kriisiltä, minkä ulkopuolinen sijoitus toisi mukanaan.

Nuortenyhteisö Otsolan intervallipaikka sijaitsee fyysisesti sijaishuoltopaikassa, mutta nuorella on mahdollisuus hyvinkin itsenäiseen elämiseen. Intervallipaikka sijaitsee laitoksen toisessa päässä, missä on myös erillinen pieni keittiö sekä olohuone. Nuori voi siis jatkaa ruoanlaittoa ja itsenäistä oleilua, kuitenkin aikuinen on aina lähellä. Intervallipaikalle tulleen nuoren tilanne ensin rauhoitetaan ja varmistetaan, että nuorella on kaikki perustarpeet tyydytetty, kuten riittävä ravinto, uni ja puhtaus. Kun perusasiat ovat kunnossa laaditaan tavoitteet intervallijaksolle, missä päätavoite on aina asumisen jatkuminen aikaisemmassa sijoituspaikassa. Työntekijä arvioi nuoren kanssa välitavoitteet, jotka johtavat päätavoitteen saavuttamiseen, eli paluun takaisin tukiasunnoille tai perhehoitoon. Intervallityöskentely eroaa muusta laitostyöskentelystä siten, ettei nuorta pyritä opettamaan laitoksen normaaliin arkeen, vaan tukea hänen itsenäistymistään parhaalla mahdollisella tavalla.

Stenvall (2020) kertoo väitöskirjassaan, että on tärkeää mahdollistaa erilaisia mukanaolon tapoja. Erilaisten kokemusten sekä tekemisen tarjoaminen sekä taitojen opettamisen tavoitteena on luoda nuorelle tunne kuulumisesta sekä vaikuttamisesta. Nuoren

toivotaan kokevan yhteiskunta tärkeänä osana omaa identiteettiään. Kyse ei pelkäänsä ole yksittäisistä irrallisista kokemuksista tai tapahtumista vaan isommasta kokonaisuudesta. Kun nuori oppii tunnistamaan kokemuksen osallisuudestaan sekä vaikutusmahdollisuuksistaan, vaikuttaa se pidemmälle ja laajemmin yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksiin. (Stenvall 2020.) Nuoren kanssa yhdessä tehtävä osallistavan ja intensiivisen työskentelyn tavoitteena on mahdollistaa nuoren asumisen jatkuminen tukiasunnossa. Kun asiakas otetaan mukaan ja sitoutetaan omaan prosessiinsa, vaatii se aikuiselta ymmärrystä tapojen moninaisuudesta sekä nuorelta halua olla mukana. Yhteiskuntamme antaa ja peräänkuuluttaa nuoren oikeutta ja mahdollisuutta osallisuudelle ja mukana oloon sekä tuntee itsensä tärkeäksi niin hallinnossa, lainsäädännössä kuin käytännötasolla.

4.2 Sijaishuollon asiakkaat

Laakso (2019) kirjoittaa raportissaan, että huostaan otettujen lasten määrä on kasvanut useissa eri yhteyksissä. Nousua on tapahtunut, vaikka ennaltaehkäisevien sekä avo- huollon palvelutarjontaa on lisätty ja palveluiden piiriin pääseminen on tehty helpomaksi. Huomio harvoin kiinnittyy siihen, että kasvu huostaan otetuissa kohdistuu erityisesti 16-vuotta täyttäneisiin. (Laakso 2019: 14.) Laakson (2019) mukaan nuorten vaihtuvat sijaishuoltopaikat sekä muutokset ovat huolestuttavan yleisiä Suomessa. Vaikka sijaishuollon tavoitteena on taata nuorelle turvallinen ja pysyvä kasvuympäristö voi nuorella olla useita eri sijaishuoltopaikkoja sekä muuttoa näiden välillä. (Laakso 2019: 16.) Sijaishuoltopaikkojen muutos on aina rankka kokemus nuorelle ja aiheuttavat psykologista trauma. (Heinonen 2018: 49.) Paikan ohella lapselta vaihtuvat myös aikuiset, kaveripiiri sekä koulu, jos muutto tapahtuu paikkakunnalta toiselle. (Laakso 2019: 16.)

Heino (2007) on tutkinut lastensuojelun asiakkaiden taustoja. Heino (2007) mukaan monissa tutkimuksissa on tuotu esille, että nuorten hyvinvoinnin sekä pahoinvoinnin välinen kuilu sekä hyvinvointierot ovat kasvaneet. (Heino 2007.) Yksilöllä on luonnollinen ja vahva tarve olla osa sosiaalista yhteisöä, siksi perheen hyvinvointi katsotaan olevan yksi ihmisen perustarpeista. Huono-osaisuudella on usein kytkös syrjäytymiseen ja siihen, että yksilö on sosioekonomisesti haasteellisessa tilanteessa. Usein sijaishuoltoon tulevat nuoret, jotka kuuluvat sosioekonomisesti heikompaan tilanteeseen, kuin valtaväestö. Usein näillä perheillä on ollut ylisukupolvisia haasteita hyvinvoinnin eri osa-alueilla. Pidemmällä aikavälillä on tutkittu, että syrjäytymisen ja yksinäisyyden riski on suurempi lastensuojelun asiakkaalla kuin valtaväestöön kuuluvalla nuorella. Perheiden

henkistä ja taloudellista pahoinvointia sekä nuorten huomioon ottamattomuutta, kuvaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän kasvu. (Heino 2007, Saari 2016.) Harkko (2016) on tutkinut sijoitettujen lasten taustoja. Tutkimuksessa todettiin, että lapsuuden aikaiset kokemukset kehitysmahdollisuuksiineen sekä uhkatilanteineen saattavat myöhemmin muodostua yksilön hyvinvoinnin riskitekijöiksi. (Harkko 2016.)

Vuonna 2020 lastensuojeluilmoitus tehtiin 87233 lapsesta ja ilmoitusten määrä kasvoi 4 prosenttia edellisvuodesta. Kiireellisiä sijoituksia tehtiin vuonna 2020 4 662 kappaletta, mikä on 3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli vuoden 2020 aikana kaikkiaan 16 468 lasta ja nuorta. (THL 2021.) Sijaishuolto- paikka voi olla sijoitetulle nuorelle pitkäaikainen kasvu- ja asuinympäristö, jolloin sijaishuoltopaikka luo merkittävän pohjan lapsuuden ja nuoruuden kokemusten rakentumisiin. Näihin kokemuksiin tuo suuren osuuden sijaishuoltopaikkaan kytkeytyvät sosiaaliset suhteet sekä vallitsevat toimintatavat sekä käytännöt. Sijaishuoltopaikalla tulisi olla mahdollista saavuttaa pysyvä, turvallinen kasvu- ja asuinympäristö lapselle. Vaikka kodinomaisuuteen pyritään, tuo lastensuojelulaitosten työntekijöiden läsnäolo työvuorojen mukaisesti poikkeaman kodin aikuisten läsnäolosta. (Harkko 2016) Tutkittaessa on huomattu, että huostaan otetuista uusista lapsista lähes puolet ovat murrosikäisiä. (Heino 2009: 57) Lastensuojelun kehittämishankkeissa on viime vuosina keskitytty lapsen tarpeet paremmin huomioon ottaviksi toimiksi ja lastensuojelun palvelukokonaisuuksiin on pyritty lisäämään osallistavia tukipalveluja.

5 Menetelmälliset ratkaisut

5.1 Taustaa

Opinnäytetyöni teen Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymän lastensuojelulaitokseen Nuortenyhteisö Otsolaan. Nuortenyhteisö Otsola tarjoaa vaikeissa tilanteissa olevien nuorten (13–17- vuotiaat) kasvua ja kehitystä tukevan ympäristön, jossa vahvaa lastensuojelullista tukea tarvitseva kouluikäinen nuori saa ympärivuorokautista hoitoa pitkäaikaisena sijaishuoltona. Asiakkaat huomioidaan yksilöllisesti sekä nuorten ja heidän perheidensä asioissa tehdään moniammatillista yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa. Nuortenyhteisö Otsolassa on aloittanut intervallipaikka keväällä 2020. Intervallipaikka on tarkoitettu tukiasuntonuorten sekä perhehoidon nuorten käyttöön silloin, kun asuminen tukiasunnossa tai perheessä on haasteellista ja tilanteeseen tarvitaan aikaisä, jotta asuminen sijaishuoltopaikassa voi jatkua ja näin välttyttäisiin ulkopuolisilta sijoituksilta.

Asiakaspalvelukulttuuri on viimeisten vuosikymmenten aikana muuttunut niin, että asiakkaiden toiveita sekä tarpeita kuunnellaan palveluita suunniteltaessa, tätä kutsutaan asiakaslähtöisyydeksi (Häyhtiö 2017: 6–7). Asiakaslähtöisyyden ohella puhutaan asiakasosallisuudesta. Sillä tarkoitetaan sitä, millaisen kokemuksen yksilö saa osallistumisesta, vaikutusmahdollisuuksista sekä oman elämänsä toimintakyvystä. Parhaan mahdollisen asiakasosallisuuden tuloksen saa silloin, kun työ käytäntöjä suunniteltaessa ja toimintaa kehitettäessä otetaan asiakkaan asiantuntemus ja kokemus huomioon. (Laitinen & Niskala 2013: 13.)

Alkuperäisen opinnäytetyöni idea, oli selvittää, miten nuoren osallisuutta voidaan parhaiten tukea Nuortenyhteisö Otsolan intervalli jaksolla, nuoren näkökulmasta. Olin suunnitellut, että haastattelen tukiasunnossa asuvia nuoria ja saan kerättyä aineistoni tältä pohjalta. Kuitenkin Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä ei myöntänyt lupaa tällaiseen aineistonkeruuseen, koska AMK- tason opinnäytteisiin ei myönnetä lupaa asiakastutkimuksiin. Siksi päädyin tekemään opinnäytetyn aikuisen rooliin nuoren osallisuuden tukemisessa.

5.2 Tutkimuskysymykset

Lastensuojelun sijaishuollon työntekijä on avainasemassa nuoren osallisuuden toteutumiselle. Nuoren osallisuuden toteutuminen edellyttääkin työntekijöiltä valmiuksia tehdä hänen kanssaan yhteistyötä, kuunnella ja ottaa nuoren mielipide huomioon kaikissa päätöksissä. Tutkimuskysymysten tarkoitus on auttaa tutkijaa nostamaan aineistosta esille oleellisia asioita opinnäytetyön kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 77.)

Tutkimuskysymykset:

1. Miten nuoren osallisuus toteutuu arkisissa käytännöissä työntekijän mielestä?
2. Miten työntekijä mahdollistaa nuoren osallisuuden toteutumisen Nuortenyhteisö Otsolan intervallijakson aikana?

5.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyötäni ohjaa laadullinen tutkimusmenetelmä. Menetelmän määrittäminen auttaa opinnäytetyön tekemistä, se asettaa sille tietyt reunaehdot ja suuntaviivat, miten tutkimusmenetelmää hyödynnetään tieteellisen tiedon saamiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2018: 13.) Vilkan (2015) mukaan laadullinen tutkimusmenetelmä tukee opinnäytetyötä, siinä tarkastellaan erilaisten merkitysten maailmaa. (Vilka 2015: 118–120.) Osallisuus

ja sen eri osa-alueet ovat ilmiöitä ja niitä tarkastellaan eri asiayhteyksissä. Laadullinen tutkimus keskittyy nimensä mukaisesti kerättävän tutkimusaineiston laatuun, eikä määrään. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan tutkimuskohdetta tutkimukseen osallistuvien näkökulmasta, mikä tarkoittaa sitä, että tutkija on kiinnostunut tutkittavien henkilöiden näkökulmasta, kokemuksesta sekä tunteista. Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa erilaisin lomakkein ja avoimin haastattelukysymyksin. Tutkimusta analysoidessa tutkija pyrkii löytämään uusia näkökulmia aiheeseen. (Juuti & Puusa 2020: 9–13.)

Opinnäytetyöni aihe Nuortenyhteisö Otsolan nuoren osallisuuden mahdollistaminen arjisissa käytännöissä sekä intervallipaikan nuoren osallisuuden tukeminen vaikuttivat menetelmän valintaan. Opinnäytetyössä olen kiinnostunut työntekijöiden ajatuksista, kokemuksista sekä ideoista parantaa ja tehdä näkyväksi nuoren osallisuuden toteuttaminen lastensuojelun laitoshoidossa. Työntekijöitä osallistavalla tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusmenetelmää, missä tutkimuksen kohteet, työyhteisö sekä palvelun käyttäjät osallistuvat tutkimukseen ja kehittämistyön tekemiseen. Kansainvälisesti osallistavaa tutkimusta on viitattu yleensä osaksi laadullisen tutkimuksen menetelmiä, jonka tavoite on tuottaa tietoa inhimillisten ongelmien ratkaisuihin sekä käytännön kehittämässä. Tutkimusorientaationa osallistava tutkimusmenetelmä on moniulotteinen ja sen taustalla on useita tieteenaloja. Osallistavalla tutkimuksella on pyrkimys olla oikeudenmukainen sekä paneutua sosiaalisiin ja rakenteellisiin muutoksiin. Yhteiskehittämisen ja oppimisen nähdään tapahtuvan yhteisöissä. (Keskitalo 2020: 23–24)

5.4 Ryhmäkeskustelu aineistonkeruu menetelmänä

Keräsin aineistoni ryhmäkeskusteluilla, jotka toteutetaan Nuortenyhteisö Otsolan ohjaille, ennalta määriteltujen päivien mukaan. Ryhmäkeskustelusta on käytetty myös nimeä ryhmähaastattelu, jota haastattelija ylläpitää. Aineistonkeruumenetelmä ryhmäkeskustelu on laadullinen tutkimusmenetelmä, jonka tarkoituksena on ymmärtää tutkimuksen kohdeilmiötä. (Mäntyranta & Kaila 2008: 1507.) Pietilän (2017) mukaan ryhmäkeskustelujen erityisyys on siinä, että ryhmäläisten välille voi muodostua dialogia, koska haastattelu tehdään ryhmässä. Ryhmäkeskustelu antaa tilaa ryhmäläisten väliselle yleiselle keskustelulle, erimielisyyksille, ryhmässä voidaan neuvotella näkemyksistä ja lopulta jopa päätyä jaettuun ymmärrykseen ryhmäkeskustelun aiheesta. Ryhmäkeskustelu on moninainen tiedonkeruu muoto ja siksi sen vahvuus piilee juuri siinä. Se mahdollistaa monet mielipiteet, jotka saavat keskusteluun lisää syvyyttä. Ryhmäkeskusteluja suunniteltaessa on hyvä huomioida se, että aktiiviset sekä dominoivat

osallistujat vievät herkästi osallistumisen tilan toisilta. Keskustelun rönsyäminen aihealueen ulkopuolelle on myös yleinen ilmiö ryhmäkeskusteluissa. Siksi onkin tärkeää, että ryhmäkeskusteluja johtava haastattelija ohjaa aktiivisesti ja hienovaraisesti keskustelua sekä suuntaa suoraan puheenvuoroja passiivisemmille osallistujille. (Pietilä 2017: 115–116.)

Pietilän (2017) mukaan ryhmien koostumus on yksi tärkeimmistä asioista miettiä, kun ryhdytään keräämään ryhmäkeskusteluaineistoa. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä saavuttamaan tilastollista yhteneväisyyttä, on kuitenkin selvää, että haastateltavien katsotaan edustavan jotakin tiettyä ryhmää. Se ketä tutkija haastattelee, on tutkimuskysymysten lähtökohta, joiden pohjalta muodostetaan tutkielmalle ns. teoreettinen otos. (Pietilä 2017: 119.) Tutkimuksen tavoitteet ja kysymykset ohjaavat ryhmän muodostamisen lisäksi myös sitä, miten haastattelija johdattelee osallistujat keskustelun aiheisiin. Usein haastattelija käyttää ryhmähaastattelun pohjana laatimaansa teemarunkoa. Sitä käytetään kuitenkin väljästi, jotta dialogi etenee osallistujien ehdoilla. (Pietilä 2017: 119.)

Koko Nuortenyhteisö Otsolan työryhmä ei osallistunut ryhmäkeskusteluihin, mutta se ei ollut aineistonkeruun kannalta oleellista. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullisen menetelmän kannalta aineiston riittävyys määritellään saturaationa, eli kylläntymisenä. Sen ajatuksena on, että tietty määrä aineisto riittää tuomaan esille teoreettisen peruskuvion, joka tutkimuskohteesta on mahdollisuus saada. Jo pienestäkin aineistosta voidaan tehdä yleistyksiä. Saturaation tavoittelussa kannattaa kuitenkin olla varovainen, sillä kokemukset sekä arvot kylläntymisestä vaihtelevat. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 94—95.)

Kutsun (liite 2) ryhmäkeskusteluihin lähetin kahdeksalle Nuortenyhteisö Otsolan työntekijälle. Palveluesimiehelle, joka on opinnäytetyöni tilaaja sekä vakituiselle yövuorontekijälle, en lähettänyt kutsua. Ryhmäkeskusteluihin osallistui kuusi ohjaajaa, kaksi ohjaajaa jätti vastaamatta kutsuun ja itse toimin ryhmäkeskustelun vetäjänä. Osallistumisprosentti ryhmäkeskusteluun 55 % Nuortenyhteisö Otsolan työntekijöistä. Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään, mihin molempiin osallistui 3 työntekijää haastattelijan lisäksi.

Ryhmäkeskustelun alussa haastattelija kertasi keskustelun tavoitteen ja sen, että keskustelu on täysin luottamuksellinen ja pyrkii anonymiteettiin. Haastatteluun valmistauduin puhelimen sanelukoneella sekä kellolla. Teemarungon kysymykset olivat aseteltuna tabletille ja haastattelijalla oli keskustelussa käytössä muistiinpanovälineet. Ryh-

mäkeskusteluun osallistujille kerrottiin tutkimusasetelmasta sekä haastattelijan väli-
neistä, mitä ryhmäkeskusteluissa käytettiin. Lisäksi käytiin läpi keskustelun osallistumi-
sen ohjeet sekä varmistettiin, että jokainen osallistuu vapaaehtoisesti ja ymmärtävät
ryhmäkeskustelun tarkoituksen ja sen, mihin ryhmäkeskusteluista saatua aineistoa
käytetään. Pietilän (2017) mukaan ryhmäkeskusteluissa osallistujat muodostavat
omista kokemuksista sekä mielipiteistään yhteistä ymmärrystä, mikä edellyttää erilais-
ten ajattelutapojen vertailua. Siksi ryhmäkeskusteluissa tärkeintä ei ole päämäärä vaan
itse keskustelu. (Pietilä 2017: 113–114.) Opinnäytetyössä ryhmäkeskusteluun osallistui
kolme henkilöä ja keskustelua varten oli varattu noin tunti aikaa. Haastattelut kestivät
40 min sekä 1h 15min. Haastattelun ylittävät sekä alittavat minuutit kompensoivat tu-
lostta ja keskimäärin haastattelut olivat noin tunnin mittaisia. Ryhmäkeskusteluun osal-
listujat nimikoitiin numeerisesti, vastaaja 1, vastaaja 2 jne.

Opinnäytetyön teemarungon kysymykset (liite 1) on laadittu niin, että ne vastaavat
osallisuuden teoriapohjaa sekä Nuortenyhteisö Otsolan intervallitoimintaa. Teemarunko
tukee opinnäytetyön teoriapohjaa ja on näin etukäteen valikoitu ja runko sisältää tee-
moihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan metodo-
logisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista sekä heidän asi-
oilleen antamia merkityksiä. (Tuomi ja Sarajärvi 2018: 87–88) Ryhmähaastattelussa
esitin molemmille ryhmille samat kysymykset samassa järjestyksessä. Toinen ryhmä
vaati hieman enemmän kysymysten avaamista kuin toinen, jotta keskustelua rupesi
syntymään.

Ennen ryhmäkeskustelua kysymykset testattiin kolmella henkilöllä, jotka eivät työsken-
tele sosiaalialalla. Testihenkilöt kokivat kysymykset ymmärrettäviksi ja opinnäytetyön
teemaan sopiviksi. Haastattelukysymysten laatiminen vaatii huolellisuutta ja tarkkuutta
sekä niiden pitää olla helposti ymmärrettäviä. Vilkan (2005) mukaan kysymysten joh-
donmukaisuuteen ja määrään on kiinnitettävä huomiota. Erityisen tärkeää on myös se,
että kysymykset vastaavat siihen, mitä tutkija haluaa tietää ja millainen tieto ei ole olen-
naista. (Vilka 2005: 71.) Ryhmäkeskustelu käytiin tutussa ympäristössä ennalta tuttu-
jen ihmisten kesken, joten haastattelut lähtivät hyvin käyntiin.

5.5 Aineiston analysointi

Aineisto litteroitiin kesällä 2021 ja analysoinnissa on käytetty teorialähtöistä sisältöana-
lyysia. Tuomen ja Sarajarven (2018) mukaan perinteinen lähestyminen tutkimusaineis-

toon on teorialähtöinen aineistoanalyysi. Aineiston analyysiä ohjaa jo valmis, aikaisemman tiedon perusteella luotu teoria, malli tai kehys (Tuomi & Sarajärvi 2018: 108). Opinnäytetyössä ollaan kiinnostuneita lapsen osallisuuden ilmiöstä ja siksi käyttämällä teorialähteistä analyysia voidaan peilata saatuja tuloksia teorian tietoon.

Aineistoa analysoitaessa tulee analyysin perustua järjestelmällisyyteen, perusteltavuuteen, tarkisteltavuuteen sekä ennen kaikkea avoimuuteen. Laadullista tutkimusta analysoitaessa aineiston kerääminen sekä analysointi kulkevat ne useimmiten käsikädessä keskusteluissa prosessin edetessä. (Puusa 2020: 145–146.) Aloitin ensimmäisen ryhmäkeskustelun litteroinnin, ennen kun oli saanut toisen tehtyä. Ennen ryhmäkeskustelua keskusteluun osallistujat saivat infon opinnäytetyöni tarkoituksesta sekä ohjeet ryhmäkeskusteluista kutsusähköpostissa. Sähköpostiin vastaaminen varmisti myös suostumuksen osallistua tutkimukseen. Ensimmäinen ryhmäkeskustelu pidettiin toukuussa ja toinen kesäkuussa. Ryhmäkeskustelut kestivät 1h 55 min ja niiden litterointi kesti yhteensä noin 8 tuntia. Teemarungon aiheet pysyivät samana, tosin toisen ryhmän kanssa aihealueita joutui avaamaan enemmän, jotta yhteistä keskustelua rupesi syntymään vaivattomammin. Haastatteluista kertyi yhteensä 23 sivua aineistoa.

Aineistojen analyysissa on useita eri tapoja. Opinnäytetyöhöni valitsin ryhmähaastattelujen analyysimenetelmäksi teemoittelun, koska sen avulla koko aineisto saadaan hyvin vertailtavaan muotoon. Näitä saatuja johtopäätöksiä pyrin tulkitsemaan keräämäni teoreettiseen viitekehykseen pohjaten. Jokaiseen johtopäätökseen perehdyn huolellisesti ja tarkastelen saatua tietoa usealta eri näkökannalta. Tavoitteena on löytää eroavaisuudet sekä yhtäläisyydet saadusta tiedosta ja saada siitä paras mahdollinen tieto opinnäytetyölleni. (Puusa 2020: 146–148.)

Aineiston eri teemat olen jakanut eri väreihin. Oranssilla värillä olen merkannut tekstistä kohdat, missä puhutaan osallisuudesta ja osallistumisesta. Punaisella värillä olen korostanut, sosiaalisen osallisuuden kohdat. Sinisellä värillä olen korostanut nuoren osallisuuden mahdollistamisen ja sitä rajaavat tekijät. Violetilla värillä olen korostanut kohdat, missä keskustellaan intervallityöskentelystä. Osa aineistosta meni teemoiltaan päällekkäin. Aineistoa analysoitaessa tämä on ratkaistu niin, että ryhmäkeskustelusta esille noussut asia, meni sen teeman alle, mistä oltiin keskustelemassa, vaikka argumentti olisi sopinut kahteen muuhunkin teemaan.

Taulukko 1. Esimerkki teemoittelusta

Ei ole sama asia, aattelen, että molemmat pohjautuu vapaaehtoisuuteen	Vapaaehtoisuus
Osallistuminen on niiku toiminnallisuutta osallisuus o syvempi kokemus	Kokemuksellisuus
Voidaan juoda ihan vaikka kahvit	Välitön läsnäolo
no asiakassuunnitelmat mun mielest ihan ehdottomasti on semmonen missä se lapsi täytyy osallisena koska hänen asioista niinku puhutaan ja kuunnellaan mitä se nuori sanoo ja hyväksytään se	Kuuntelu hyväksyntä

Sosiaalinen osallisuus	Alaluokka
Se on se henkilökohtainen tunne siitä, et oot osallisena ihan vaan saat olla omaittes	Tunne / hyväksyntä
sitä yhteisöllisyyttä, et se nuori saa olla osana yhteisöä ja tuntee olevansa hyväksytty	Yhteisöllisyys
ennaltaehkästään syrjäytymistä ja parantaa-han se itsetuntoa, kun koetaan hyväksyntää	Syrjäytymisen ennaltaehkäisy Itsetuemus

Osallisuuden mahdollistaminen	Alaluokka
Meidän pitää rajottaa, rajata ja kasvattaa, mut olla myös siinä läsnä, et kuletaan siinä rinnalla	Turvallisuus
annetaan aikaa nuorelle, ollaan kiinnostuneita	Kohtaaminen
Läsnäolo. Ihan vaikka istuu siinä lähellä, ei tartte puhuu välttämättä	Läsnäolo
Tai sit ihan joku hömppä juttu. Vähä naurattaa	

Intervallitoiminta	Alaluokka
Vastuutetaan ja osallistetaan omiin päätöksentekoihin ja oikeisiin valintoihin, tietyst ikätaso huomioiden	Vastuu
osallistetaan sitä nuorta sinne omaan elämään sinne yhteiskuntaan	Sosiaalinen osallisuus
pitää keskittyä niihin minkä takia se on kosah-tanu se homma ja mitä se nuori haluaa, jos siljuu koulunkäynti, ni ei myä lähetä sinne so-himaan vaikka puhutaan niistä mitkä sujuu	Tasa-arvoinen työskentely

5.6 Etiikka ja luotettavuus

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan yksinkertaisesti sitä, että tutkija huomioi tietyt periaatteet tutkimusta tehdessään. Laukkasen, Pekkarisen ja Vilmilän (2018) mukaan tutkimustyö on tiettyjen periaatteiden, mm tutkimuksen luotettavuuden, rehellisyyden, ihmisarvon ja keskinäisten suhteiden kunnioittamista. (Laukkanen, Pekkarinen, Vilmilä 2018: 75, 94.) Näitä seikkoja on noudatettu koko opinnäytetyöprojektin ajan. Opinnäytetyön tutkimuksessa saatuja aineistoja on säilytetty asianmukaisesti allekirjoittaneen kodin työhuoneessa. Haastattelujen audiot tallennettiin allekirjoittaneen puhelimeen salasanan ja kasvojentunnistuksen taakse, muita digiaineistoja on säilytetty tietokoneella salasanan takana, mistä aineistot poistetaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyön kaikissa vaiheissa on huomioitu Metropolian ohjeistusta. Opinnäytetyössäni käytetyt lähteet on kirjattu ylös ja sähköisten lähteiden toimivuus on tarkastettu ennen opinnäytetyön palautusta. Lähdeviittauksissa on käytetty Metropolian ohjeita. Opinnäytetyö käytetään Turnit-ohjelman läpi, jonka tarkoitus on varmistua siitä, ettei plagiointia ole tapahtunut sekä ohjelmalla varmistetaan tekijänoikeudet.

Opinnäytetyötä tehdessä on huomioitu Kymsoten tietosuojaohjeet, kuten tietosuojalaki (1050/2018). Kymsoten ohjeistusta salassapitoon sekä asiakirjojen säilyttämiseen ja hävittämiseen on huomioitu jo tutkimussuunnitelmaa tehdessä. Opinnäytetyöhön ei kerätty ryhmähaastatteluun osallistujien henkilötietoja eikä saaduista tuloksista voi päätellä vastaajan henkilöllisyyttä. Ennen ryhmäkeskusteluja haastateltavilta valmistettiin suostumus osallistua asianmukaisesti, sekä juuri ennen keskustelun alkua kerrottiin, että haastattelu on vapaaehtoinen ja sen voi keskeyttää missä kohtaa tahansa, jos niin haluaa.

Opinnäytetyön laadullinen luotettavuus on otettu huomioon opinnäytetyön eettisten periaatteiden lisäksi koko prosessin ajan. Tutkielman luotettavuuden osoittamisen kannalta on tärkeää, että opinnäytetyönteon eri vaiheet on kuvailtu mahdollisimman tarkasti, jotta työn validiteettia voidaan helposti arvioida. Tutkielman 5. luvussa on pyritty avaamaan opinnäytetyön tutkimuksen eteneminen, niin, että siitä selviää, miten tutkielma on edennyt eri vaiheissa. Tuomi ja Sarajärvi (2018) pitävät tärkeänä laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa tutkimuksen validiteettia, sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä mitä on luvattu, sekä reliabiliteettia. Myös koherenssiin on syytä kiinnittää Tuomen ja Sarajärven mukaan erityistä huomiota eli siihen, minkälainen kokonaisuus tutkimus on ja mikä on tutkimuksen punainen lanka. (Tuomi ja Sarajärvi 2018: 160–163.)

Tuomi ja Sarajärvi (2018) ovat todenneet, ettei laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ole yksiselitteisiä ohjeita. He ovat kuitenkin laatineet taulukon, minkä avulla opinnäytetyötä voidaan arvioida uskottavuuden, vastaavuuden, siirrettävyyden, luotettavuuden, tutkimustilanteen arvioinnin, varmuuden, riippuvuuden sekä vakiintuneisuuden avulla. (Tuomi ja Sarajärvi 2018: 162.) Opinnäytetyön luotettavuutta voidaan arvioida tämän tutkielman kohdalla uskottavuuden (*credibility*) ja riippuvuuden (*dependability*) näkökulmista. Opinnäytetyössä on kuvattu opinnäytetyöprosessi mahdollisimman tarkasti sekä teoriapohjana olevaa osallisuuden ilmiötä on kuvattu moninaisesti, käyttäen lähteinä uusimpia tutkimuksia sekä vieraskielisiä aineistoja. Opinnäytetyö pysyy sen viitekehyksessä, jota tutkimuskysymykset ovat johdattaneet alusta saakka ja niihin kysymyksiin on saatu vastaukset. Opinnäytetyö on toteutettu laadullisen tutkimuksen periaatteita noudattaen.

Koko prosessin ajan opinnäytetyössä on huomioitu laadullinen luotettavuus, mitä tarkastellaan tutkijan itsensä tekemien ratkaisujen sekä rehellisyyden kautta. Vilkan (2015) mukaan tutkijan jokainen valinta prosessin aikana vaatii luotettavuuden arviointia. Luotettavuusarvioinnissa on huomioitava puolueettomuusnäkökulma. (Vilka 2015: 196–198.) Tein opinnäytetyöni työpaikalleni Kymsojen sijaishuollon laitoshoidon Nuorten yhteisö Otsolaan ja työskentelen kaikkien vastaajien kanssa. Koko työryhmän mielestä opinnäytetyön aihe on tärkeä ja sen avulla tehdään näkyväksi osallisuuden tärkeyttä arkisissa työtilanteissa oman työn kehittämisen kannalta. Ryhmäkeskusteluihin osallistujat olivat vapaaehtoisia ja arvioivat omaa työtään sekä työyhteisöä kriittisesti. Kun oman työyhteisön jäsen tekee opinnäytetyön omalla työpaikallaan saattaa se vaikuttaa osaltaan haastateltavien totuudenmukaiseen vastaamiseen. Ryhmähaastattelu aineistokeruumenetelmänä antaa vapaamman tilan tutkittavan aiheen monipuoliseen tarkasteluun sekä kaikkien mielipiteiden esilletuomiseen.

Tämän opinnäytetyöprosessin aikana tätä työtä on arvioinut kolme opiskelijakollegaa sekä opinnäytetyönohjaaja. Tuomi ja Sarajärvi (2018) nostavat esiin tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi tutkimusprosessin julkisuuden. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija raportoi yksityiskohtaisesti tekemäänsä sekä sitä, että tutkijakollegat voivat arvioida prosessia. (Tuomi ja Sarajärvi 2018: 165.) Koko opinnäytetyön ajan punaisena lankana ovat toimineet tutkimuskysymykset, mihin palataan tämän työn johtopäätöksissä. Johtopäätökset on kirjoitettu neutraalisti siten, ettei kirjoittajan omat henkilökohtaiset mielipiteet välity kirjoituksesta. Opinnäytetyön ryhmähaastatteluihin osallistujat ovat kirjoittajan kollegoita. Kirjoittajan neutraalia raportoimista on tukenut opinnäytetyön aiheen yhtiskunnallinen tärkeys ja se, että kirjoittajalla on aiempaa kokemusta raporttienkirjoittamisesta ja se takaa sen, ettei omat tunteet välity saadun aineiston tulkinnaissa. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan luotettavuutta voidaan arvioida pohdintaosuudessa sen eettisen kestävyuden perusteella ja siten, miten uutta tietoa voidaan verrata aikaisempaan tutkimustietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 165–166.)

6 Tulokset

6.1 Osallisuus ja osallistuminen Nuortenyhteisö Otsolassa

Opinnäytetyön ryhmäkeskustelussa kysyttiin osallisuuden ja osallistumisen eroavaisuuksia. Molemmat ryhmäkeskustelut lähtivät hyvin liikkeelle ja ryhmät pohtivat tovin osallisuuden käsitteen monialaisuutta. Molemmissa ryhmissä koettiin, että osallistuminen ja osallisuus ovat erillisiä asioita, mitkä liittyvät vahvasti toisiinsa. Ryhmäkeskusteluissa pohdittiin näiden kahden merkitystä suhteessa toisiinsa. Osallisuuden katsottiin olevan yläkäsite, mihin osallistuminen katsottiin kuuluvan konkreettisenä toimintana. Molemmissa ryhmissä käytiin keskustelua siitä, että osallisuus on subjektiivinen kokemus, minkä nuori kokee aikuisen välityksellä. Osallistuminen on useamman vastaajan mielestä nuorelle helpompaa, jos hän kokee osallisuutta ja toimii turvallisessa ympäristössä.

ajattelen sen, että molemmat pohjautuu niinku vapaaehtoisuuteen ja osallistuminen ehkä semmosta toiminnallisuutta mut osallisuus on syvempi kokemus, mikä välitetään nuorelle

myä aikuiset huomioidaan se nuoren osallisuus ja se tekee työskentelystä asiakaslähtöistä, silloin sen nuoren osallistuminen on helpompaa

Ryhmähaastattelun erityispiirteisiin kuuluu dialogisuus ja vuorovaikutuksellisuus, mikä on hyvä maaperä saada subjektista tietoa osallisuuden ja osallistumisen käsitteistä.

Käsitteet ovat laajoja ja siksi vaikeasti hahmoteltavia. Ryhmässä vuorovaikutuksellisuus ruokkii vastaajien omia ajatuksia, siksi ryhmähaastattelu teki keskustelun rikkaaksi ja osallisuutta ja osallistumista Nuortenyhteisö Otsolassa pohdittiin monista eritulokulmista.

Nuortenyhteisö Otsolan työntekijöiden näkemys osallisuudesta ja osallistumisesta jakautuivat neljään pääkohtaan. Ensimmäisenä vastaajien mielestä osallisuus on mukanaolon ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Työntekijä kysyy mielipiteitä, osoittaa kiinnostuksensa nuorta kohtaan. Nuoren kanssa opetellaan vuorovaikutustaitoja sekä yhteisöllisyyttä. Työntekijä takaa nuorelle turvallisen ympäristön kasvaa ja kehittyä sekä tilan harjoitella erilaisia vuorovaikutuksellisia rooleja.

Toisena Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät pitivät tärkeänä ulottuvuutena tuottaa osallisuuden kokemuksia. Vastaajien mielestä osallisuuden tunne on vahva subjektiivinen kokemus, jossa nuoren kokemus merkityksellisyydestä sekä ainutlaatuisuudesta on keskiössä. Kaikki pitivät nuoren kokemusta nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta todella tärkeänä. Kokemus osallisuudesta välittyy myös yhteisöllisyyden mukanaololle, mihin nuori voi liittyä omilla ehdoillaan ja haluamallaan intensiteetillä.

sehän on meidän tehtävä, saada se nuori tuntemaan itsensä hyväksytyksi ja nähdyksi

et sillä nuorella on se tunne, et on oleellinen osa tätä yhteisöä ja hänen mielipiteillään on merkitystä

Kolmantena ryhmäkeskusteluihin osallistuneet kokivat, että osallisuus rakentuu arkisissa ihmissuhteissa. Lastensuojelun laitoshoidossa osallisuus rakentuu monien eri toimijoiden yhteistyöstä. Jotta nuoren osallisuus mahdollistuu, on tärkeää, että nuoren perhe otetaan huomioon ja työskennellään yhdessä hänen parhaakseen. Neljäntenä vastaajat toivat esille, että nuoren osallisuutta on tuettava myös erilaisissa arjen instituutioissa, arkisissa kanssakäymisissä sekä yhteiskunnallisissa rakenteissa. Ryhmäkeskusteluun osallistujat olivat sitä mieltä, että lastensuojelun asiakkaat ovat lastensuojelulain puolesta erityisessä yhteiskunnallisessa asemassa ja sen aseman turvaaminen, koulu sekä muut nuoren ympärillä olevat tahot, kuten nuorisopsykiatria luovat ison osan nuoren osallisuuden toteutumisen tunteesta.

se nuoren perhe täytyy ottaa huomioon, koska se on kuitenkin todella tärkeä osa sen nuoren hyvinvointia ja osallisuudenkokemusta

yhteistyö on tosi tärkeää esim. nuorisopsykiatrian kanssa, et tiedetään molemmin puolin mitä sille nuorelle kuuluu

Molemmissa ryhmäkeskusteluissa esille nousi vahvasti, että osallisuus on tunne, minkä nuori voi saavuttaa hyvässä vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Nuoren kuunteleminen ja tilan antaminen hänen mielipiteilleen on avainasemassa, jotta saavutetaan hyvä vuorovaikutuksellinen dialogi.

kuunteleminen ja mielipiteiden kysyminen tulee nyt ekana mieleen ja kaikki tällaiset kompromissien tekemiset on ensimmäiset ja tärkeimmät jutut

Nuorten kohtaaminen ja sitä kautta saavutettava osallisuuden kokemus nousi yhdeksi isoksi teemaksi vastaajien keskuudessa. Nuori tarvitsee kiireetöntä läsnäoloa ja aitoa kuuntelemista, jotta hän kokee voivansa vaikuttaa asioihin ja olla tärkeä osa ympäristöön.

Alla olevat asiat koettiin myös tärkeänä osana Nuortenyhteisö Otsolan valmiutena vastata osallisuuden toteutumiseen:

- lastensuojelulain painoarvo nuoren osallisuuteen
- turvallisuus
- yksilölliset suunnitelmat ja tavoitteet
- Nuortenyhteisö Otsolan yhteisön tarjoaminen
- työn suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus
- nuoren mahdollisuus säädellä omaa osallisuuden tasoa
- Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät ovat ammattilaisia nuoren kohtaamisessa

Nuortenyhteisö Otsola ja seillä työskentelevät aikuiset tarjoavat nuorelle turvallisen paikan ja yhteisön, mihin nuori joutuu tulemaan suuren kriisin keskellä. Lastensuojelulaitos antaa tuen ja turvan, mitä nuori tarvitsee juuri, sillä tietyllä hetkellä, vaikka hän ei itse sitä koe tarvitsevänsä. Vastaajien mielestä on tärkeää tarjota nuorelle yhteisö, missä hänellä on oma rooli ja hän tulee nähdyksi omana itsenään.

Yhteisöllisyyden katsottiin olevan kuntouttava ympäristö osallisuuden kokemuksen saavuttamisessa. Lastensuojelun laitoshoidon yhteisöllisyys tuo nuorelle näkyväksi sen, että muillakin on samankaltaisia kokemuksia, mistä voidaan selvitä. Vastaajat olivat sitä mieltä, että osallisuutta tukevia rakenteita pitää tuoda vieläkin enemmän laitoksen perusarkeen, pieninäkin vaikuttamisen mahdollisuuksina. Tämän katsottiin lisäävän nuoren valmiuksia sopeuta olemaan luonnollisesti osana erilaisia yhteisöjä sekä osana

laajempaa toimintaa tulevaisuudessa. Tärkeänä nähtiin opettaa ja rohkaista nuorta pärjäämään erilaisten ihmisten kanssa, erilaisissa kokoonpanoissa ja erilaisissa tehtävissä.

Kaikki vastaajat kokivat nuoren osallisuuden tärkeäksi osaksi lastensuojelun laitoshoidoa. Kun nuori sijoitetaan laitokseen, tarvitsee hän sen käsittelyyn sekä siihen johtaneiden asioiden ymmärtämiseen läsnä olevaa aikuista. Ryhmäkeskusteluissa nousi esille, että nuorelle oikean tiedon antaminen heidän oikeuksistaan on suuressa roolissa osallisuudenkokemuksen saavuttamisessa, lastensuojelun laitoshoidossa. Nuorilta odotetaan osallisuutta sekä osallistumista erilaisiin palavereihin ja suunnitelmien tekoon, minkä tarkoitusta nuori ei itse välttämättä ymmärrä. Vastaajien mielestä onkin erityisen tärkeää, että nuori saa riittävän määrän tietoa, minkä hän ymmärtää ja pystyy käsittelemään.

meidän täytyy kertoa nuorelle niistä hänen oikeuksistaan, esim rajoitustoimenpiteistä yms. jutuista niin, et se nuori ymmärtää

ja just se, et heit täytyy osallistaa ja heidän oikeudet täytyy toteutua ja meidän täytyy valvoo, et heidän oikeudet toteutuu

6.2 Osallisuuden mahdollistaminen arkisissa tilanteissa

Opinnäytetyön tuloksien mukaan Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät kokivat, että heiltä vaaditaan erityistä ammattitaitoa siihen, että nuoren osallisuus mahdollistuu arkisissa tilanteissa.

ohjaajana sun on tiedettävä mitä siä niin kun teet, otettava huomioon kaikki lakiasiat ja niin kun se nuori ja sen ongelmat, se vaatii erityisosaimista tosi paljon

Kaikki ohjaajat olivat yhtä mieltä siitä, että heiltä odotetaan paljon taitoja, tietoa, ymmärrystä sekä tilanteenlukutaitoa siinä, mikä nuorta sillä hetkellä kiinnostaa. Nuoren yksilöllisen tilanteen ymmärtäminen suuremmassa nuorisomaailman kontekstissa on erityisen tärkeää vastaajien mielestä, nuoren osallisuuden kokemuksen saavuttamisessa. Lastensuojelun laitoshoidon tekee ryhmäkeskusteluun osallistuneiden mielestä hankalaksi lastensuojelun päällä oleva stigma, mikä aiheuttaa nuorissa sekä heidän lähiympäristössään tietynlaisia ennakkokäsityksiä. Siksi vastaajat ovat yhtä mieltä siitä, että oma toiminta nuoren kohtaamisessa ja hänen intensiivinen mukaan ottaminen

työskentelyyn on vaikuttava työkalu nuoren osallisuudentunteen herättämisessä ja hänen vaikuttamisen halussaan.

se vaatii työntekijöiltä sen asenteen ja ymmärryksen ja sitoutumisen siihen mitä se on ja se, että se nuori kokee olevansa arvostettu

ei se auta, et jos täti täältä kertoo miten asiat hoidetaan. Pitää osata ajatella mitä se nuori kokee ja miten se haluaa et sen kanssa oltas.

Vastaajien mielestä organisaation on tuettava työntekijöitä osallisuuden käytäntöjen mahdollistamiseksi. Osallisuuden mahdollistaminen katsottiin jäävän joskus väjävaseksi ja vahvasti aikuislähtöiseksi. Nuoren osallisuutta odotetaan tapahtuvan silloin, kun se on aikuiselle sopivaa.

mut on se aika aikuislähtöinen, että millon minulla, työntekijällä on sinulle asiaa ja nuori sanoo, et hän ei nyt jaksa. Sit me vedotaan siihen, et tää on nyt se ainut aika millon me nähdään

Vahvan ja toimivan työyhteisön katsottiin edesauttavan osallisuuden toteutumista Nuortenyhteisö Otsolassa. Monella vastaajalla oli käsitys siitä, miten hyvin kommunikoiva työyhteisö tukee yksilöllisesti nuoren osallisuudenkokemusta arkisissa tilanteissa. Vastaajat kokivat, että sitoutuneisuus osallistavaan työotteeseen on kiinni työntekijästä itsestään ja siitä, että koko työyhteisö sitoutuu sen toteuttamiseen. Vastaajista osa koki ongelmallisena osallistavan työotteen toteutuksessa sen, etteivät kaikki syystä tai toisesta ole sitoutuneet sen käyttämiseen tai osallistavien työtapojen kehittämiseen. Nuoren yksilöllinen huomiointi ja erityistarpeiden kartoittaminen on osa Nuortenyhteisö Otsolan käytännönläheistä toimintaa. Kuitenkin toiminta näissä arkisissa käytännöissä voisi osan vastaajien mielestä olla tehokkaampaa. Moni vastaajista kokee kiireen olevan iso este nuoren osallisuuden toteutumiselle.

aikuisten mielipide ja yhteneväinen näkemys siihen pyrkiminen ja pääseminen. Joskus niissä on todella isoja eroja ja mä näen kyllä et se on nuoren osallisuuden toteutumiselle semmonen este

osallistavaan työotteeseen siihen pitäis aina ajoittain palata. Vähän kerata ja pohtia et miten se toteutuu ja miten sitä vois vielä kehittää

Ryhmähaastatteluun osallistujat pohtivat myös nuoren hylkäämisentunteen kokemusta, minkä voi helposti luoda kiireen, työntekijöiden puutteellisen tiedonvaihdon tai henkilö-kemioiden kohtaamattomuutena.

koska se on aina periaatteessa hylkääminen nuorelle jos sanotaan, et hei ootas huomiseen, kun en tiedä mitä tästä ollaan puhuttu

aina on myös nää henkilökemiat, et ketä se nuori uskaltaa lähestyä

Ryhmähaastatteluun osallistujat arvioivat, että oma ohjaajan rooli on avainasemassa nuoren osallisuuden kokemuksen toteutumisessa.

et se jää sille lapselle jää sellanen olo, et hän on päässy osallistumaan ja vaikuttamaan just mitä kautta se työntekijäkin tunnistaa, että nyt on toimittu oikein

Vastaajat arvioivat omaa rooliaan osallisuuden vahvistamisessa niin, että tekemällä vaikuttavaa lastensuojelutyötä yhdessä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa vahvistetaan samalla nuoren sosiaalista osallisuutta. Vastaajien mielestä nuoren aito kuunteleminen ja aikuisen vahva läsnäolo luovat pohjan osallisuudentunteen saavuttamiseksi. Vastaajat kokivat, että Nuortenyhteisö Otsola on turvallinen ja luotettava ympäristö nuorelle, joka on todella haastavassa elämäntilanteessa. Ohjaajien antama tuki on yksilöllistä ja nuoren kanssa yhdessä suunniteltua. Tuloksista käy ilmi, että ohjaajat näkevät itsensä nuoren rinnalla kulkijana ja tukipilarina, jotta tämän omat taidot kehittyvät niin hyvin, että nuorella on mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan itsenäisesti. Vastaajat kokivat, tämän pienen hetken nuoren elämässä olevan kriittinen, sillä silloin nuori tekee isojaakin suunnanmuutoksia, mitkä voivat vaikuttaa hänen loppuelämänsä suuntaan.

Omaohjaajan roolin katsottiin lisäävän nuoren osallisuutta siinä, että omaohjaajan ja nuoren välisen vuorovaikutussuhteen katsottiin olevan luottamuksellinen, turvallinen sekä tasa-arvoinen. Tällaisen suhteen katsottiin auttavan nuorta tuomaan rohkeammin ja totuudenmukaisemmin omia mielipiteitään esille, omaohjaajan toimiessa linkkinä nuoren ja perheen, koulun tai Nuortenyhteisö Otsolan välillä.

kun se nuori on puhunut siitä asiasta ensin omaohjaajan kanssa ni sillä voi olla rohkeutta nostaa se asia esille vaikka asiakassuunnitelmassa, missä on huoltajakin paikalla. Tai sit se ohjaaja voi toimia niiku sen puhe miehenä siinä ja kertoa ne asiat, mistä on sen nuoren kanssa ennakko puhun

Kuitenkin osa vastaajista koki omaohjaajaroolin kaventavan nuoren osallisuutta suhteessa muihin työntekijöihin, koska nuori opetetaan toimimaan kokonaisvaltaisesti vain yhden ohjaajan kanssa ja ainoastaan arkisten asioiden hoitoon soveltuvat myös muut ohjaajat. Omaohjaajan roolin katsottiin vievän nuoren osallisuuden vaikutusta myös

siinä suhteessa, kun ohjaaja voi olettaa jo tutuksi tulleesta nuoresta asioita ja nuorelle vaikean tilanteen auki puhumisessa sanottaa nuoren tunteita.

hirveen paljon joudutaan sanottaa nuorten ajatuksii, kun ei he kykene ehkä kertomaan tai sit ne ei uskalla

Työntekijät kokivat osallisuuden vahvistamisen olevan välillä yksilötyötä yhteisöllisyyden rinnalla. Yhteinen tekeminen on kuntouttavaa ja osallistavaa toimintaa. Nuori voi osallistua yhteiseen tekemiseen haluamallaan tavalla. Vastaajat kokivat, että yhteisiin hetkiin jokainen nuori voi tulla omana itsenään ja kuulua hyväksyttynä yhteisöön. Tällaiset pienet yhteisölliset hetket antavat nuorelle turvallisen ympäristön harjoitella ryhmään kuulumista.

Tulosten mukaan työntekijät ovat sitä mieltä, että nuoret ovat kiinnostuneita vaikuttamisesta eikä heitä pitäisi jättää päätöksenteon ulkopuolelle. Kuitenkin on huomioitava se, ettei nuori ole välttämättä kiinnostunut vaikuttamisesta juuri niin kuin aikuiset sen näkevät. Nuori saattaa kokea, ettei hänellä ole sanottavaa tulossa olevaan asiakassuunnitelmaan, koska kokee, ettei häntä ole kuunneltu aiemminkaan. Syy tähän saattaa olla siinä, ettei nuori saanut tahtoaan läpi. Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät olivat sitä mieltä, että erityisen tärkeää on tulla varmuuteen siitä, että nuori on ymmärtänyt, miksi jotkin asiat menevät tietyllä tavalla. Jos nuori ei käsitä, miksi päätöksiä on tehty hänen tahtonsa vastaisesti, voi se luoda nuorelle illuusion, ettei häntä ole lainkaan kuultu eikä hänen mielipiteellään ole merkitystä.

6.3 Osallisuuden tukemisen tärkeys toimivassa intervallityössä

Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät näkevät intervallityöskentelyn lähtökohtana nuoren tasavertaisen osallisuuden ja osallistumisen.

jotta myä saadaan jotenki se homma toimimaan, ni täytyy meidän tehdä tiiviisti yhteistyötä sen nuoren kanssa. Eihän myä tiedetä, mihin se on valmis ja mitkä hänen omat haasteet on.

Nuortenyhteisö Otsolan ohjaajat pohtivat omaa työtänsä myös siltä kannalta, että heidän tehtävänsä ammattikasvattajana on saada nuori näkemään oman potentiaalinsa tässä yhteiskunnassa ja saada heissä heräämään tunne siitä, että heidän tunteillaan ja ajatuksillaan on merkitystä.

se semmonen, että siinä korostuu se välittömän aikuisen rooli ja se et on kiinnostunu siitä nuoresta

osallistaminen on mun mielestä sitä, et se nuori tajuaa et se on niiku hyväksyty ja kuuluu osana tähän yhteiskuntaa ja koko kokonaisuutta. Sit ku se sen tajuaa, ni se kykenee ottaa vastuutaki enempi

Nuortenyhteisö Otsola on paikka, jossa nuori on hyväksyty omana itsenään ja hänellä on paikka, jossa hänen mielipiteillään on merkitystä. Nuoren osallisuus ja osallistuminen ovat riippuvaisia siitä, että nuorta tuetaan ammattimaisesti sekä hienovaraisesti ohjaillen. Lastensuojelun laitoshoidossa on muistettava pitkäjänteisyys, eikä nuorelta, joka on vasta kasvamassa omaksi itsekseen, voi odottaa liikaa yhdellä kertaa. Taka-pakkeja tulee ja se on lastensuojelun laitoshoidossa tuttua, eikä asiat suju aina suunnitelman mukaan.

jotenkin näkisin sen intervallin semmosena, että sillä on aika vahva kuntouttava ote ja semmonen valmentava ote

siinä ei pidä takertua siihe mikä meni pieleen, vaan siihen, et mitä pitää tehdä, jotta se ei tapahdu uudestaan.

Melkein kaikki ryhmähaastatteluun osallistuneet kokivat, että nuoren kuunteleminen ja hänen kokonaisvaltaisen tilansa ja oman halun ymmärtäminen ja kunnioittaminen ovat avainasemassa osallistavan intervallityöskentelyn toimivuuteen. Nuoren itsensä kokeemat haasteet, miksi intervallipaikalle on tultu ovat tärkeitä yhteistyön onnistumiseen. Ryhmäkeskusteluun osallistujat pitivät tärkeänä myös suoraa puhetta sekä faktatiedon antamista nuorelle.

ja siinä se nuoren osallistaminen on kaikkein tärkeintä, koska se lapsi on se kuka pystyy siinä ajassa sen oman elämän kertomaan sellaisena kun se on. Hän myös tietää ne haasteet miksi hän täällä on ja kertomaan sen, mitä tarvii, et pääsee takas sinne mistä hän on tullu

täytyy puhua suoraan sille nuorelle ja kertoa, tää on nyt se tilanne ja tähän pitää tulla muutos. Ei voida olettaa, että se nuori ihan näkisi sitä oikeeta syytä, miksi se tukiasuminen on keskeytynyt, mut silti ne hänen kokeema siitä miksi se on keskeytynyt pitää huomioida

Intervallityöskentelystä vastaa yksi nimetty ohjaaja, joka vastaa koko prosessin toimivuudesta yhdessä muun työyhteisön kanssa. Vastaajat kokivat oman työskentelynsä kannalta oleelliseksi saada tietoonsa selkeä toimintasuunnitelma, miten intervallinuoren kanssa edetään, mitkä ovat tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. He pitivät erityisen tärkeänä sitä, että koko henkilökunta tietää tavoitteet sekä sovitun suunnitelman, jotta yhteistyö soljuu päivästä toiseen. Näin saadaan kokemus siitä, että nuoresta ja hänen tilanteestaan ollaan kiinnostuneita. Työntekijät kokivat, että helposti

hektisessä arjessa voidaan jättää asioita odottamaan omaohjaajan tuloa, mutta lyhytaikaisessa intervallityössä se voi saada aikaan nuorelle hylkäämiskokemuksen hyvinkin nopeasti.

intervalli, kuka tulee isonki kriisin sisältä ja täällä on uudet aikuiset ja nuoret ja sit sille vielä sanotaan, et miä en tiä mikä sun asia on. Se on niiku torjumista torjumisen perään

Ryhmäkeskusteluun osallistuneet pitivät osallisuudenkokemukselle tärkeänä yhteisöllisyyden elementtejä. Kuitenkin kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, ettei intervallipaikalla oleva nuori hyödy Nuortenyhteisö Otsolan yhteisöllisyydestä. Nuoren yhteisöllisyyttä sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta tulee tukea myös nuoren sen hetkisiin, jo olemassa oleviin yhteisöihin. Työntekijän on kuultava nuoren kokemus hänelle tärkeiden suhteiden merkityksestä ja tukea ja ohjata näiden suhteiden ylläpitoon ja vaikuttamiseen laajemmassakin kontekstissa. Vastaajien mielestä nuorta on ohjattava omien asioidensa lisäksi yhteiskunnallisiin asioihin, mistä hän on vastuussa. Suurin osa ryhmäkeskusteluun osallistujista koki nuoren perheen olevan suuressa roolissa osallisuuden mahdollistamiseen.

jos se perhe on siinä niinkun positiivisesti tukemassa sitä nuorta, niin väitän, että se osallisuuden kokemus on vahvempi

kun vaan mietitään tän Otsolan neljää seinää, et välillä pitäisi pystyy ajtella ulkopuolelle, et kun on muutakin kun Otsolan arki. Et pitäis pystyy just nuorta osallistaa ja tukea vaikuttamaan muuallakin kun tässä Otsolan arjessa

Vastaajat pohtivat myös sitä, ettei nuorta voi pakottaa hyväksymään yhteiskunnan valtanormeja. Intervallipaikalle tuleva nuori on saattanut löytää itselleen toimivan yhteisön, minkä on yhteiskunnan valossa nuoren kehitykselle haitallinen. Vaikuttavaa lastensuojelutyötä tehdessä, työntekijän on kunnioitettava näitä nuorelle tärkeitä yhteisöjä niin, että ammattilaisella on tarjota vaihtoehtoja näiden tilalle, mitkä tukevat paremmin nuoren tervettä kasvua ja kehitystä. Osa ryhmähaastatteluun osallistujista piti nuoren arviointia todella tärkeänä asiana, kun nuori saapuu intervallijaksolle. Heidän mielestään käy nopeasti ilmi, onko nuorella esimerkiksi päihteiden ongelmakäyttöä, minkä seurauksena tukiasuminen on vaarassa katketa.

nii et siinä on sitä arviointia, et aika nopeasti sit selviää esim sen päihteiden käyttö ja sit sen nuoren voi ohjata päihdekuntoutukseen

Osa vastaajista kuvasi nuoren osallisuutta ja kasvua kohti aikuisuutta tienä, miltä välillä poiketaan, aikuinen auttaa yli esteiden mitä tielle sattuu, kulkee nuoren rinnalla hetken

aikaa. Kun nuori tulee Nuortenyhteisö Otsolan intervallijaksolle, on hän poikennut tieltään. Siksi ohjaajat tekevät tavoitteellista työtä nuoren osallisuuden edistämiseksi ja vahvistamiseksi niin, että nuori löytäisi takaisin omalle polulle. Ohjaajat näkevät tärkeänä sen, että nuoren osallisuutta vahvistetaan niin, että nuori saa kokemuksen vaikuttamisesta ja siitä, että hän on mukana työskentelyn suunnittelussa sekä päätöksenteossa. Työntekijä on auttamassa siinä missä tarvitaan, ei muuttamassa nuoren koko arkea.

intervallissa pitää keskittyä niihin asioihin mitkä ei toimi siellä tukiasunnolla... että jos sillä sujuu koulunkäynti ni ei myä mennä siihen sohimaan, vaikka meistä siinä olis jotain pientä oikomista. Jos se sujuu hänen näkönsä ni silloin se sujuu

siis positiivinen ja kannustava palaute. Yhdessä arvioidaan miten edetään, mikä meni hyvin ja missä parannettavaa

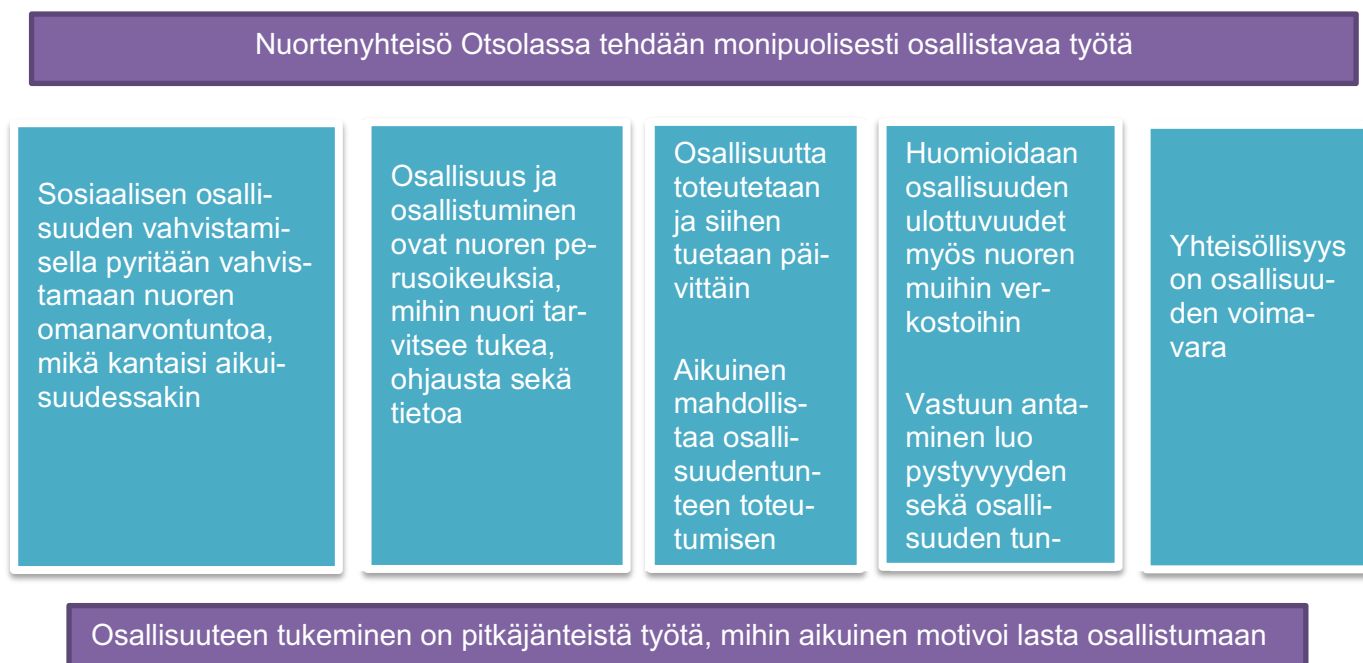
Vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että intervallitoiminnan kulmakivenä toimii tasa-arvoinen työskentely nuoren kanssa. Siinä nuorelle annetaan vastuuta omien asioiden hoidosta ja tilaisuutta näyttää, että hommat hoituvat pienellä hiomisella niin, että paluu tukiasuntoon on mahdollinen. Vastuun antaminen lisää vastaajien mielestä nuoren motivaatiota sekä antaa onnistumisenkokemuksia ja sen seurauksena nuori kokee pystyvyyttä. Vastaajat olivat myös yhtä mieltä siitä, että pienistäkin onnistumisista nuorta tulee kehua, jotta lyhyelläkin jaksolla saataisiin annettua mahdollisimman monta onnistumista nuorelle.

sillä on kuitenkin ne perusasiat jotenkin hanskassa ja joku tietämys siitä, miten tukiasunnoissa asutaan, mut vaatii vaan sen hiomista. Niinku hienosäätö

Nuortenyhteisö Otsolan työntekijöille on jäänyt tekemästään työstä sellainen kuva, että nuoret ovat olleet tyytyväisiä, kun heidät on huomattu ja ollaan kiinnostuneita siitä, mitä heille kuuluu. Voidaan sanoa, että nuoren osallisuudentunteen saavuttamisessa, on taustalla nuoren kokonaisvaltainen kohtaaminen ja hänen tunteensa siitä, että hänet on nähty ja kuultu omana itsenään. Tämän jälkeen nuoren osallistaminen ja vastuun antaminen hänen omiin asioihinsa on helpompaa, sillä nuori kokee, että hänen mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

6.4 Yhteenveto tuloksista

Opinnäytetyön tulosten perusteella Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät mahdollistavat osallisuuden toteutumisen arjen käytännöissä monilla erilaisilla tulokulmilla. Osallisuuden viitekehys on nostettu yhdeksi osaksi vaikuttavaa lastensuojelutyötä ja siksi on hyvä tarkastella lastensuojelun sijaishuoltoa osallistavana ympäristönä. Tulosten mukaan lastensuojelun laitoshoidossa toteutetaan osallisuuden kokemusta sekä osallistamista systemaattisesti, sillä vastaajien kuvailemat arkiset tilanteet, lasten kohtaaminen sekä suunnitelmallinen työ tukevat osallisuuden ja osallistumisen viitekehystä. Sosiaalinen osallisuus ja sen tukeminen on osa-alue, joka näkyy vahvasti.

Kuva 4. Yhteenveto tuloksista.

Tulosten mukaan Nuortenyhteisö Otsolassa huomioidaan yhteisöllisyyden mukanaan tuomat kuntouttavat elementit unohtamatta yksilöllisiä tarpeita sekä kiinnostuksen kohteita. Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät erottavat osallisuuden erilaisuuden verrattuna intervallityöskentelyä muihin sijoitettuihin. Opinnäytetyö haastoi Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät tarkastelemaan osallisuutta sekä osallistumista uusista näkökulmista. Yksilön osallisuus sekä osallistuminen on aiheena ajankohtainen ja moniulotteinen. Aineistonkeruumenetelmänä ryhmäkeskustelu oli oikea, sillä se mahdollisti työntekijöille turvallisen tilan paneutua asian äärelle, ja keskusteluun osallistujat saivat tukea toisiltaan pohiessaan, miten osallisuutta tuetaan Nuortenyhteisö Otsolan arkisissa käytännöissä.

7 Johtopäätökset

7.1 Kohtaamisen tärkeys

Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää, miten Nuortenyhteisö Otsola tukee nuoren osallisuutta lyhytkestoisessa intervallityöskentelyssä. Tuloksista ilmeni, että osallisuus käsitteenä oli vastaajille tuttu, mutta aiheen konkreettinen pohtiminen tuotti alussa lieviä haasteita, kuitenkin ryhmäkeskusteluissa osallisuus sekä osallistuminen olivat alusta asti vahvasti keskustelujen keskiössä. Isolan ym. (2017) perustelevat osallisuutta käsitteenä, joka on riippuvainen puhujasta sekä asiayhteydestä. Osallisuuden tukemisen keinot sekä tavat ovat puolestaan riippuvaisia tekijästä, kuka haluaa edistää osallisuutta. (Isola ym. 2017: 6.) Ryhmäkeskusteluiden alussa kävi ilmi, että osallisuus on käsitteenä monitahoinen ja abstrakti, kuitenkin osallisuuden katsottiin olevan yläkäsite, mihin osallistuminen katsottiin kuuluvan konkreettisenä toimintana.

Ryhmäkeskusteluissa osallisuus liitettiin vahvasti vuorovaikutukseen, luottamukseen sekä yhteisöllisyyteen. Osallisuuden lisäksi vastaajat kokivat osallistumisen ja siihen kannustamisen tärkeänä osana kasvatustyötä. Vuorovaikutuksen lisäksi nuoren kokonaisvaltainen kohtaaminen katsottiin olevan osallisuuden takeena.

Ryhmäkeskusteluissa nousi esille, että ammattilaisen on tehtävä työnsä niin, että nuori kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään ja niin, että hänen sanomisillaan ja mielipiteillään on merkitystä. Kohtaamisen tärkeys arjen pienissä asioissa on tärkeää, jotta nuoren osallisuudenkokemukset voisivat täytyä. Vastaajien mielestä tekemisen ei tarvitse olla kahvihetkeä ihmeellisempää, pienillä arjen kohtaamisilla voi olla iso merkitys. Nuorelle vaikuttamisen mahdollistaminen ja sen oikea-aikaisuus voivat ryhmäkeskusteluihin osallistujien mielestä näyttäytyä nuorelle hitaana. Lastensuojelun byrokratia on nuoren silmin verikkaista ja voi antaa sen kuvan, ettei heidän mielipiteillään ole sen suurempaa merkitystä eikä heitä ole kuultu, silloin osallistumisella ja vaikuttamisella ei ole nuoren mielestä merkitystä.

Osallisuuden moninaisuuden lisäksi tuloksissa nousi ajatus siitä, että osallisuus on kokemuksellista ja se on nuoren henkilökohtainen tunne. Rytönen ym. (2016) mukaan osallistavaan palvelukokemukseen kuuluu myönteinen ja hyväksyvä ilmapiiri, kokonaisvaltainen kuulluksi tuleminen sekä varmistus siitä, että palvelu vastaa yksilön tarpeita. Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät olivat sitä mieltä, että kasvatustyössä osallisuuden

tunne saadaan nuorelle, kun hänet hyväksytään ja kohdataan omana itsenään. Yhteisöllisyyden merkitys korostuu osallisuudentunteen saavuttamisessa, että lapsella säilyy kokemus siitä, että hän on jokin tietyn yhteisön jäsen. Työntekijät kokivat, että osallisuutta sekä osallistumista toteutetaan parhaimmillaan silloin, kun työtä tehdään tasa-vertaisesti nuoren kanssa niin, että toiminnan tavoitteet kumpuavat nuoresta itsestään.

Peltosen ym. (2017) mukaan nuoren tunteet sekä kokemus hyväksytyksi tulemisesta on sosiaalisen osallisuuden lähtökohta. (Peltonen ym. 2017.) Sosiaalisen osallisuuden kokemus on subjektiivinen tunne. Se on tunne siitä, että on osana jotain tiettyä ryhmää, hyväksytyinä omana itsenään ja kokee, että voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. (Leeman ym. 2015.) Ryhmäkeskusteluissa nostettiin vahvasti esille Nuortenyhteisö Otsolan yhteisöllisyys ja sen mukanaan tuomat mahdollisuudet. Yhteisöllisyyden ydinajatuksena on luoda turvallinen kasvuympäristö sijoitetuille nuorille, jossa heillä on mahdollisuus kokea, vaikuttaa ja nähdä maailmaa erilaisin silmin aikuisen tukemana.

Peltosen ym. (2017) mielestä, nuori tarvitsee elämäänsä tekijöitä, jotka tukevat hänen fyysistä ja psyykkistä terveyttään, erilaisia vuorovaikutussuhteita sekä moninaisia sosiaalisia ympäristöjä. (Peltonen ym. 2017.) Sosiaalinen osallisuus vahvistuu, kun ihminen on vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Yksilön kokemus omasta hyvinvoinnistaan kasvaa, kun hän kokee toimintansa mielekkäänä ja elämänsä helpommin ennakoitavana. Merkitykselliset kokemukset monimuotoisista toiminnoista tuottavat myönteisiä kokemuksia. (Leeman ym. 2015.) Tuloksista käy ilmi, että työntekijät kokevat roolinsa osallisuuden vahvistamisessa siten, että tekemällä vaikuttavaa lastensuojelutyötä yhdessä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa vahvistetaan samalla nuoren sosiaalista osallisuutta. Suhteiden merkityksellisyyttä ja kokemuksellisuutta korostaa nuoren kokonaisvaltainen kohtaaminen ja aikuisen vahva läsnäolo. Työntekijöiden antama tuki ja turva on yksilöllistä ja nuoren kanssa yhdessä suunniteltua.

Tukemalla sosiaalista osallisuutta vähennetään nuoren riskiä syrjäytyä ja vahvistetaan nuoren kykyjä toimia aktiivisesti yhteiskunnassa (Peltonen ym. 2017.) Nuori peilaa itseään muiden ihmisten kautta ja ikävät kokemukset saavat nuoren itsetunnon huononemaan. Hyvät vuorovaikutukselliset kokemukset taas vahvistavat positiivisen minäkuvan syntymistä. Tästä syystä nuori tarvitsee myönteisten kokemusten saamiseksi tunnustusta hänelle merkityksellisistä suhteista. (Maunula & Kiilakoski 2018: 4.) Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät pitivät positiivisten huomioiden osoittamista ja esille nostamista tärkeänä osana jokapäiväistä työskentelyä.

7.2 Osallisuus on vastuuta

Vastausten perusteella Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät pitivät omaa ammattirooliin lapsen osallisuuden toteutumisessa vahvemmin sen mahdollistajana. Osallisuutta ei voi väkisin antaa, mutta vaikuttamisen mahdollisuuksien tuominen arkisiin tilanteisiin on osallisuuden vahvistamisen lähtökohta. Heidän mielestään tärkeimpiä työtehtäviä on saada nuori näkemään oman potentiaalinsa ja tärkeyden yhteiskunnan eri osa-alueilla ja saada herätettyä heille tunne siitä, että hänen ajatuksillaan sekä mielipiteillään on merkitys. Hakalehto (2015) toteaa, että rohkaiseminen aktiiviseen toimijuuteen, sekä omien mielipiteiden muodostaminen ja niiden ilmaiseminen on nuorten kehityksen kannalta todella tärkeää. Paras perusta nuoren osallisuuden tukemiselle rakentuu silloin, kun nuoren kuuleminen ei ole tilapäistä vaan aikuisen ja lapsen välinen dialogi on jatkuvaa ja automaattista. (Hakalehto 2015.)

Intervallityöskentelyä pohdittaessa vastaajat pitivät intervallipaikkaa lyhytkestoisena hengähdystaukuna nuorelle. Se tarjoaa hänelle tilan hengähtää ja ottaa etäisyyttä tukiasunnoilla kriisiytyneeseen tilanteeseen. Nuori saa vahvaa aikuisen tukea niillä ehdoilla, jotka nuori itse työntekijän kanssa määrittelee ja näin ottaa vastuuta oman tilanteensa eteenpäin viemisestä. Peltonen ym. (2017) on pohtinut, että sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta yksilön tunteet sekä kokemukset ovat keskiössä, jotta nuori kasvaisi toimivaksi osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. (Peltonen ym. 2017.) Tasa-arvoinen työskentely nuoren kanssa intervallijakson aikana tuottaa enemmän haluttuja tuloksia, kun aikuislähtöinen toiminta. Silloin nuorelle annetaan vastuuta omien asioidensa hoitamisesta luoden samalla hänelle näyttämisen mahdollisuuksia. Nuoren oman motivaation lisäämien tavoitteiden saavuttamiseksi antaa onnistumisen kokemuksia, mikä taas ruokkii motivaatiota sekä pystyvyyden tunnetta. Vastaajat olivat myös yhtä mieltä siitä, että pienistäkin onnistumisista nuorta tulee kehua, jotta lyhyelläkin jaksolla saataisiin annettua mahdollisimman monta onnistumista.

Isola ym. (2017) perustelevat vastavuoroisen osallistumisen edellyttävän yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien lisäksi myös vastuuta. Kokemus merkityksellisyydestä on motivoiva ja se auttaa ottamaan vastuuta elämästä sekä tekemään hyvinvoinninkannalta hyviä valintoja. (Isola ym. 2017: 11, 54.) Vastuun antaminen ja sen ottaminen tarvitsee onnistuakseen hyvää vuorovaikutusta, missä nuoren mielipiteiden ilmaisemisella on suuri merkitys. Opinnäytetyön tulosten perusteella vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että vastuun antaminen nuorelle ruokkii hänen motivaatiotaan osallistua työskentelyyn.

Vastaajien mielestä nuoren kanssa työskentelyssä on tärkeää huomioida se, miten paljon nuori on valmis ottamaan vastuuta niin, että hän saavuttaa onnistumisen kokemuksen.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millä tavoin nuorten osallisuus mahdollistuu Nuortenyhteisö Otsolassa ja millä tavoin osallisuuden kokemusten tarjonta eroaa nuoren ollessa intervallijaksolla. Aiheen teoriaosuus lähtee liikkeelle osallisuuden ja osallistumisen viitekehyksestä ja syvenee lastensuojelun sijaishuollon osallisuuden eri tasoihin. Opinnäytetyö on tehty työpaikalleni Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymän lastensuojeluyksikköön Nuortenyhteisö Otsolaan.

Opinnäytetyössä tutkimuskysymyksiin haettiin vastauksia ryhmäkeskustelujen avulla ja keskustelu osallisuuden eri ulottuvuuksista oli reipasta vuoropuhelua. Opinnäytetyö on laadullinen tutkielma, sillä se mahdollistaa ilmiöiden ja käsitteiden tutkimisen joustavuutensa vuoksi. Vilkan (2005) mukaan laadullisessa tutkimuksessa kiinnostuksen herättäjinä ovat sekä aineiston samankaltaisuudet että poikkeavuudet. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa haetaan ihmisen toiminnalle merkityksiä ja merkityksellisyyttä eri toimiin. (Vilka 2005.) Aineiston keruu tapahtui keväällä 2021 ryhmäkeskustelujen muodossa. Keskusteluihin osallistui yhteensä kuusi Nuortenyhteisö Otsolan työntekijää ja ryhmäkeskustelukertoja oli yhteensä kaksi, joihin osallistui kolme henkilöä. Aineiston analyysi tapahtui teorialähtöistä aineistonanalyysimenetelmää käyttäen.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja se vastaa hyvin lastensuojelun sijaishuollon tarpeisiin nuoren osallisuuden mahdollistamiseksi arkisissa tilanteissa. Aiheen ajankohtaisuutta tukee lastensuojelulakiin tehdyt muutokset sekä Sote-uudistus. Opinnäytetyön ajankohtaisuutta tukevat myös tutkimukset nuorten pahoinvoinnista, esimerkkinä Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen teettämä kouluterveyskysely 2021, missä nuoret kertovat ahdistuksen ja masentuneisuuden lisääntymisestä korona-aikana. (THL: 2021.)

Laakson (2019) tutkimus osoittaa, että osallisuus on huostaan otettujen omien määritelmiensä mukaan yksi hyvinvoinnin kannalta keskeinen ulottuvuus. Lastensuojelun asiakkaiden kokemukset ovat usein sitä, että asiat vain tapahtuvat heidän elämässään ja siksi vaikuttamisen mahdollisuuden antaminen voi olla todella merkityksellinen heidän mielestään. (Laakso 2019: 5.)

8.1 Suhteissa koettu osallisuus

Timonen-Kallio, Yliruka ja Närhi (2017) ovat todenneet, että hyvinvointi tapahtuu vuorovaikutussuhteissa. Merkitykselliset suhteet sekä tunne-elämän kokemukset ovat merkityksellisiä pohdittaessa hyvinvoinnin kokemuksia. (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017: 18-19.) Opinnäytetyössä Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät korostivat nuoren kohtaamisen tärkeyttä vaikuttavassa lastensuojelutyössä sekä nuoren oman vastuun kasvattamista prosessien etenemisissä, jolloin työntekijä kulkee rinnalla ja auttaa tarvittaessa. Opinnäytetyön aineistosta käy ilmi, että osallisuuden vahvistaminen on myös, turvallisuuden tunteen antamista, positiivisen minäkuvan vahvistamista sekä aktiivisen toimijuuden luomista. Jotta edellä mainitut osa-alueet toteutuvat, vaaditaan siihen luotamuksellista vuorovaikutussuhdetta. Toimijuus on mahdollisuus vaikuttaa arkipäiväisiin tilanteisiin sekä suhteisiin. Turvallisuus tuo suojan hyväksikäytöltä, laiminlyönniltä sekä kiusaamiselta omassa vertaisryhmässä sekä yhteisössä (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017: 18-19).

Sosiaalisella osallisuuden tukemisella pyritään saamaan syrjäytymisvaarassa olevat lähemmäksi yhteiskuntaa ja aktiivista toimijuutta. (Peltonen ym. 2017.) Nuori tarvitsee myönteisten kokemusten saamiseen tunnustusta erilaisista hänelle merkityksellisistä suhteista. Nuori peilaa itseään muiden kautta ja ikävät kokemukset saavat hänet näkemään itsensä huonona. Hyvät kokemukset vastavuoroisesti vahvistavat nuoren positiivista minäkuvaa. (Maunula & Kiilakoski 2018: 4.) Toikkanen ja Virtanen (2018) pohtivat kokemusten merkitystä ja niiden käsitteellistämistä, jotta ihmisen henkilökohtaisille kokemuksille voitaisiin antaa merkityksiä ja käsitteellistää niitä. (Toikkanen & Virtanen 2018.) Kokemusten tärkeys ja merkityksellisyys on saanut suuren painoarvon ajan kuluessa. Nykyään nuoren kokemukset sijaishuoltopaikoista ovat merkityksellisempiä, kuin 50-vuotta sitten. Nuorisolaissa painotetaan nuoren hyvinvoinnin kannalta oleellisena osana yhteisöllisyyttä, yhteenkuuluvuutta sekä yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa. (Nuorisolaki 2§ 1285/2016) Lastensuojelun sijaishuollon voimavarana yhteisöllisyys ja sen tuomia kokemuksia voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa yhä osallistavammaksi.

Opinnäytetyö nosti esille myös sen, että osallisuuden vahvistamisen tulisi olla kiinteä osa Nuortenyhteisö Otsolan rakenteita, jotta se toteutuisi automaattisesti. Tallaisia osallistavia rakenteita haluttiin tuoda lisää arkitilanteisiin niin, että ne ovat huomaamattomia pieniä lisiä nuorten osallistamiseksi. Ryhmäkeskusteluun osallistujat pitivät erittäin tärkeänä nuoren osallisuutta ja lastensuojelun laitoshoidon roolin sen mahdollistajana. Usea vastaaja koki hyvin tärkeänä nuoren oman roolin Nuortenyhteisö Otsolan

toiminnan suunnittelussa ja sen kehittäjänä. Muukkosen ym. (2014) korostaa sitä, että nuorten kanssa tekeminen ja toiminta ovat avainasemassa, sillä juuri toiminnallisuus mahdollistaa työskentelysuhteen syventymisen, mikä puolestaan mahdollistaa nuoren kokonaisvaltaisen kohtaamisen. (Muukkonen ym. 2014.)

Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät kokevat, että perustyössä nuoren osallisuutta mahdollistetaan, mutta sitä voisi tuoda perusrakenteisiin lisää niin, että näihin rakenteisiin pääsisivät lapset vaikuttamaan entistä vahvemmin. Työntekijät korostivat, että lapset voisivat osallistua enemmän yhteisön päätöksen tekoon, esimerkiksi vapaa-ajan tekemisen tai ruokailun suunnittelun suhteen. Tulosten mukaan lasten osallistaminen on paljolti aikuislähtöistä ja sen takia osallisuuden kokemusta ei aina saavuteta parhaalla mahdollisella tavalla. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että työntekijän rajallinen työaika määrittelee ajan osallistamisen toteuttamiseksi. Se tarkoittaa sitä, ettei lapsi ole välttämättä halukas juuri silloin osallistumaan suunniteltuun tekemiseen. Osa vastaajista piti erityisen tärkeänä työyhteisön sitoutumista osallistavaan työotteeseen sekä tarvittavan tiedon siirtämistä vuorolta toiselle.

Kokemusten merkityksellisyys nousi esiin työntekijöiden vastauksissa erityisenä osallisuutta lisäävänä tekijänä ja siinä, että pienikin arjen kohtaaminen voi olla merkitykseltään todella suuressa roolissa. Merkitykselliset kokemukset eivät synny itsestään, vaan se vaatii ammattilaiselta paljon tietotaitoa ja osaamista kohdata nuoria. Muukkosen ym. (2014) mukaan nuoresta välittävällä aikuisella voi olla merkittävä rooli hänen elämässään. Tällainen luottamuksellinen suhde aikuiseen voi antaa suojan niin sisäisiin kuin ulkoisiin voimavaroihin. (Muukkonen ym. 2014.) Luottamuksellisen suhteen saavuttaminen turvalliseen aikuiseen tukee nuoren osallisuuden kokemuksen toteutumista. Muukkonen ym. (2014) toteaa, että nuoren kanssa positiivinen yksilöllinen työskentely edesauttaa positiiviseen käyttäytymiseen. Tällainen vahva luottamussuhde antaa nuorelle kuulluksi tuleminen kokemuksen ja tämän on silloin helpompi kertoa henkilökohtaisista asioistaan ja tarpeistaan aikuiselle. (Muukkonen ym. 2014.)

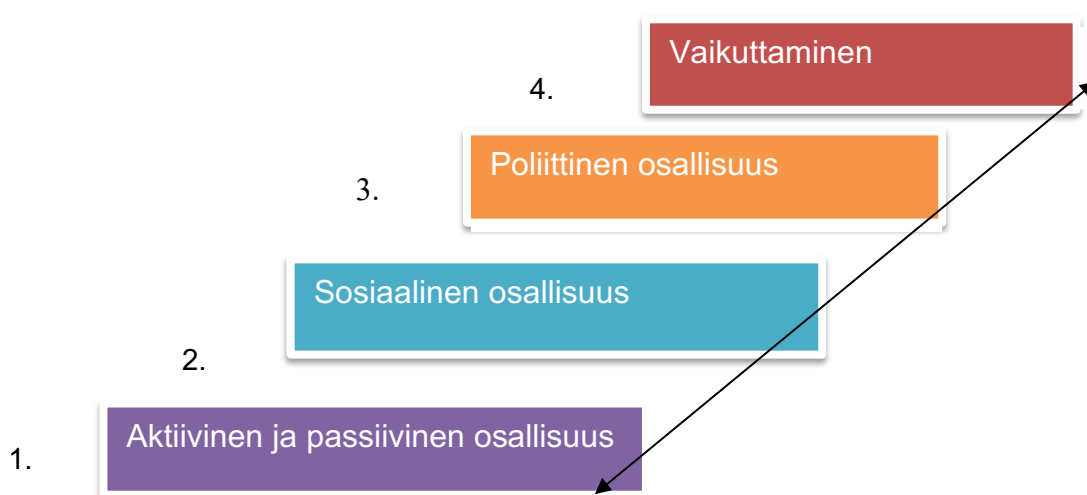
8.2 Osallisuuden malli lastensuojelun sijaishuollossa

Opinnäytetyöni sijoittuu sijaishuollon asiakkaiden osallisuuden kokemuksen mahdollistamiseen lastensuojelun sijaishuollossa osallisuuden viitekehyksessä. Opinnäyttyössä keskeiseksi osallisuuden tukemisen osa-alueeksi nousi ryhmäkeskusteluissa sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen sekä osallisuuden kokemuksellisuus ja näitä aiheita

olen käsitellyt yksilön sekä yhteiskunnan tasolla. Leeman ym. (2015) mukaan osallisuuden mukanaan tuomaa kokemuksellista tunnetta ei voi ulkopuolelta määritellä, mutta sen edistäminen on mahdollista (Leeman ym. 2015).

Opinnäytetyön teoria osassa kerrotaan erilaisista osallisuuden asteista ja mahdollisuuksista. Orasen (2019) kaavio osallisuuden asteista (ks. kuvio 2), kertoo näkemyksen siitä, että lastensuojelussa ollaan vielä suurimmaksi osaksi siinä tasolla, että aikuinen toimii aloitteentekijänä ja asiakkaat toimijoina. Osallisuuden merkitys lastensuojelussa on noussut ja osallisuuden asteita on otettu yhä tarkemmin huomioon. Lapset aloitteentekijöinä ja aikuiset konsultteina on päämäärä, jota ollaan hyvää vauhtia saavuttamassa. (Oranen: 2019.) Jotta lastensuojelun asiakasosallisuus kasvaa luontevaksi osaksi työskentelyä, tulee osallisuuteen ja sen eri asteisiin kiinnittää erityistä huomiota päätöksentekijöiltä, miten osallisuusajattelu juurrutetaan ruohonjuuritason työskentelyyn.

Opinnäytetyön teoriaosiossa osallisuuden eri tasoja ja asteita esitellään erilaisten kaavioiden avulla. Opinnäytetyön tuloksia mukaillen olen hahmotellut näiden kaavioiden rinnalle porrasmallin lastensuojelun sijaishuoltoon. Portaikossa nuori liikkuu koko ajan, riippuen hänen tilanteestaan, ajasta ja paikasta (kuvio 4). Tätä aikajanaa voidaan hyödyntää lastensuojelun laitoshoidossa selventämään nuoren osallisuuden kokemusta. Sen avulla voidaan myös hahmottaa, millä osallisuuden asteella nuori on tilanteessa mukana ja millä keinoin sitä voitaisiin lisätä.

Kuva 5. Osallisuuden portaat lastensuojelun sijaishuoltoon

Osallisuuden portaiden askelmat kuvaavat osallisuuden eri tasoja ja asteita:

1. Violetti: yksilö osallistuu toimintaan joko omasta tahdostaan tai pakotetusti. Osallistumalla hän osallistuu joko aktiivisesti tai passiivisesti toimintaan esimerkiksi oman mielipiteensä ilmaisemisella.
2. Sininen: osallisuuden perusaste, missä yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, saa tarpeen tulla nähdyksi ja kuulluksi tyydytetyksi ja hänellä on mahdollisuus liittyä / toimia erilaisissa ryhmissä haluamallaan tavalla.
3. Oranssi: yksilö on ottanut vastuuta omasta osallisuudestaan sekä hänellä on halua vaikuttaa omaan lähiympäristöön ja toimia niin, että toimilla on vaikutusta hänelle tärkeisiin asioihin.
4. Punainen: yksilö kokee kokonaisvaltaista toimijuutta ja kantaa vastuuta omista asioistaan. Halua vaikuttaa myös yhteiskunnallisiin asioihin.

Osallisuuden kokemuksen tärkeyttä voidaan kuvata monilla erilaisilla malleilla, mutta syrjäytymisen vuoksi on tärkeää ymmärtää osallisuuden monitahoista viitekehystä ja sitä, että kyseessä on moniulotteisempi ja haastavampi ilmiö, kuin pelkkä yksilön toimijuus. Jos lastensuojelun sijaishuollossa halutaan lisätä yksilön toimijuutta, tulee silloin tiedostaa osallisuuden eri merkitykset yksilökohtaisesti. On hyvä pysähtyä miettimään, minkälaista osallisuutta halutaan juuri tässä tilanteessa lisätä, miten se työntekijänä mahdollistetaan ja mitä kaikkea se pitää sisällään? Osallisuuden mahdollistaminen on vuorovaikutteista työskentelyä ja siksi ammattilaisen täytyy miettimään keinoja motiivoida nuorta hänen toimijuutensa parantamiseksi.

8.3 Vahvuudet, riskitekijät ja kehittämisideat

Opinnäytetyön teoriaosassa on esitelty osallisuuden moninaisuutta ja tärkeyttä tarkasteltaessa osallisuutta lastensuojelun sijaishuollon näkökulmasta. Lastensuojelun sijaishuollon työntekijät tekevät työtään hyödyntäen omaa persoonaansa ja moni osaaminen pohjautuu myös hiljaiseen tietoon. (ks. Kiilakoski 2015, Pohjalainen 2012.) Yhteiskunnallisella tasolla tulisi huomioida, kuinka isoista osaamiskokonaisuuksista monelle epämääräisenä näyttäytyvä lastenkodin ohjaajan työ on. Moninainen työnkuva vaatii syvää asiantuntijuutta sekä monialaista osaamista ja tiedon soveltamista.

Kymenlaakson maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020–2024 on nostanut yhdeksi päätavoitteeksi lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden sekä yhteisöllisyyden vahvistumisen (Kymsote perhekeskus n.d.). Lastensuojelun laatusuosituks-

set (2019) osallisuuden tärkeydestä sekä sijaishuollon kehittämistarpeet, kuten Nuortenyhteisö Otsolan intervallitoiminnan pilotointi, ovat nostaneet osallisuuden mahdollistamisen tärkeyden yhteiskunnassa. Valtakunnallisen nuoristyön- ja politiikan ohjelma 2020–2023 VANUPO on ottanut pääteemoikseen nuorten sosiaalisen vahvistamisen sekä osallisuuden tärkeyden. Ohjelman periaatteina on varmistaa jokaiselle nuorelle edellytykset merkitykselliseen elämään. Se tarkoittaa sitä, että nuorella on edellytykset sujuvaa arkeen, milloin syrjäytyminen vähenee, keinoja sekä taitoja osallistumiseen ja vaikuttamiseen, sekä luottamusta yhteiskuntaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020.) Näitä yllä mainittuja teemoja toteutetaan myös lastensuojelun sijaishuollossa parhaalla mahdollisella tavalla sekä ammattitaidolla.

Opinnäytetyön ryhmäkeskusteluissa nousi esille työntekijöiden jokseenkin eriävät näkemykset toimivasta työyhteisöstä ja siitä, miten se parhaimmillaan tai pahimmillaan voi vaikuttaa nuoren osallisuuden toteutumiseen. Häyhtiön (2017) mukaan asiakkaiden osallisuuden toteutumisen suurimpina haasteina ovat ammattilaiset sekä organisaatioiden toimintakulttuuri. (Häyhtiö 2017: 17.) Opinnäytetyössäni nousi esille työntekijöiden kuvaukset siitä, että usein vedotaan kiireeseen tai puutteelliseen tiedonsaantiin, milloin tunne osallisuudesta ei välity vastapuolelle. Häyhtiön (2017) mukaan ammattilaiset ajattelevat tietävänsä monen vuoden kokemuksellaan parhaiten, millä tavoin nuoren haasteet kannattaisi ratkaista. Asiakkaita osallistavan toimintakulttuurin juurtuminen vaatii oman ammatti-identiteetin kehittämistä sekä osallistamisen pyrkimyksen ymmärtämistä. (Häyhtiö 2017: 17.) Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät olivat sitä mieltä, että osallisuutta tukevia rakenteita pitää tuoda tehokkaammin nuoren perusarkeen, pieninäkin vaikuttamisen mahdollisuuksina. Tämän katsottiin lisäävän nuoren valmiuksia sopeutua olemaan luonnollisesti osana erilaisia yhteisöjä sekä osana laajempaa toimintaa tulevaisuudessa. Tärkeänä nähtiin opettaa ja rohkaista nuorta pärjäämään erilaisien ihmisten kanssa, erilaisissa kokoonpanoissa ja erilaisissa tehtävissä.

Lastensuojelun sijaishuollon Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät pyrkivät monin eri keinoin mahdollistamaan nuoren osallisuuden sekä osallistumisen tämän arjessa. Osallistumisen sekä osallisuuden upottaminen rakenteisiin voisi selkeyttää myös sosiaalisen osallisuuden tukemisen, sillä opinnäytetyöni tulosten perusteella ei ole epäselvää, etteivät lastenkodin ohjaajat tee systemaattista työtä sosiaalisen vahvistamisen puolesta. Sosiaalisen osallisuuden toteuttaminen ei ole kuitenkaan niin strukturoitua, kuin osallisuuden tukeminen, vaan sitä tehdään omalla persoonalla tilannesidonnaisesti.

Tuloksista esille nostettuja johtopäätöksiä siitä, miten osallisuutta, osallistumista sekä sosiaalista osallisuutta voitaisiin kehittää lastensuojelun sijaishuollossa Nuortenyhteisö Otsolassa:

- Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät ymmärtävät osallisuuden moninaiset käsitteet. Toimintaa suunniteltaessa nuoren yksilöllisyys ja kokemusmaailma pyritään huomioidaan.
- Nuortenyhteisö Otsolassa tunnistetaan, mitä sosiaalinen osallisuus pitää sisällään sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen tärkeys.
- Nuortenyhteisö Otsolan arkirakenteisiin voisi lisätä nuorten osallistamista enemmän, esimerkiksi liikuntapäivien, teemailtojen tai ruokalistojen suunnittelussa.
- Sijaishuollon laitoshoidon resursseista käydään keskusteluja.
- Nuortenyhteisö Otsolasta pyritään osallistamaan nuorta hänen muihin verkostoihinsa.
- Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät pitävät yhteisöllisyyttä osallisuudenkokemuksen kannalta tärkeänä. Nuoren sosiaalista osallisuutta tuetaan vahvasti myös laitoksen ulkopuolisiin yhteisöihin ja niiden vaikutusmahdollisuuksiin.
- Ytimekäs raportointi, mikä tavoittaa jokaisen työntekijän.

Lastensuojelulaitoksen työntekijöillä on tärkeä rooli nuoren osallisuudenkokemuksen sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamisessa. Sijoitetut nuoret eivät saavu lastensuojelulaitokseen vapaaehtoisesti ja sijoitus on aina kriisi nuorelle sekä hänen perheelleen. Lastensuojelulaitoksen työntekijät ovat vastuussa siitä, että nuori kokee tulevansa kohdatuksi, kuunnelluksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Ryhmäkeskusteluissa Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät kuvasivat, että nuoren luottamuksen saaminen vie aikaa, mutta nopeatempoisessa intervallityöskentelyssä nuoren kanssa saavutetulla yhteisymmärryksellä päästään jo työskentelyn alkuun. Nuorten on helpompi avata keskusteluja vaikeistakin aiheista silloin, kun työntekijän ja nuoren välillä on tasa-arvoinen suhde. Keskusteluyhteyden ollessa avattu nuori siirtyy osallisuuden tasolla kauemmas pakotetusta osallisuudesta lähemmäs vastuunottamista sekä vaikuttamista.

Teorian sekä tulosten välinen vuoropuhelu opinnäytetyössä todentaa sen, että tasa-arvoisella ja osallistavalla lastensuojelutyöllä voidaan osaltaan täyttää nuoren oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään sekä ehkäistä niillä keinoin nuoren syrjäytymistä. Tätä johtopäätöstä voi perustella sillä, että Nuortenyhteisö Otsolan työntekijät tekevät yksilöllistä ja yhteisöllistä työtä, missä nuori kohdataan ja hyväksytään omana itsenään. Lastensuojelulaitos tarjoaa nuorelle moninaisia kokemuksia sekä mahdollisuuksia, mihin jokainen voi osallistua haluamallaan tavalla ja intensiteetillä. Intervallipaikalle tulevan uuden nuoren kanssa käytetään erityisesti ammatillisuutta sekä hiljaisen tiedon

mukana tuomia toimintamalleja, jotta nuoren kanssa päästään mahdollisimman nopeasti vastavuoroiseen työskentelyyn ja siihen lopputulokseen, että nuori voi palata takaisin omalle tukiasunnolleen.

Opinnäytetyön tulokset ovat verrannollisia Lahtisen ja Pekkarisen (2020) julkaisemalle tutkimukselle, mikä käsittelee lastenkotien yhteisen tekemisen kautta yhteisön suhteiden vahvistumista sekä osallisuutta tukevaa vuorovaikutusta. Lahtinen ja Pekkarinen (2020) arvioivat tuloksissaan, että positiivinen vuorovaikutus mahdollistaa arvostetuksi tulemisen kokemuksia sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä puolestaan tukee nuoren osallisuuden tunnetta. Tutkimuksessa tutkittiin nuorten, ohjaajien sekä vertaisten välisiä vuorovaikutussuhteita. Lahtisen ja Pekkarisen (2020) mukaan positiivinen vuorovaikutus kehystää konkreettisia asioihin osallistumisia sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia. Lisäksi osallisuuden kokemukset pohjautuvat vuorovaikutustilanteisiin, jotka tukevat lastensuojelulaitokseen sijoitettujen nuorten mahdollisuuksia tavoitella ja saavuttaa haluamiaan asioita tulevaisuudessa. (Lahtinen & Pekkarinen 2020: 164–165.) Lastensuojelun ammattilaisten mahdollistama aito nuorten kohtaaminen sekä osallisuuden monialainen vahvistaminen olivat vahvasti esillä myös tässä opinnäytetyössä. Lastensuojelun sijaishuollon työntekijöiltä vaaditaan moniammatillisuutta nähdä ja tunnistaa nuoren yksilölliset tarpeet, jotta nuori saa välittömän tunteen siitä, että juuri hänestä ollaan aidosti kiinnostuneita.

Tutkimuksia lastensuojelupalveluiden kehittämisestä yhdessä nuorten kanssa ei ole tutkittu tarpeeksi ja sitä, miten yhteiskehittäminen mahdollistaisi nuorelle sekä lastensuojelun työntekijöille osallisuuden monialaiset kokemukset. Lastensuojelun laitoshoidon nuorten osallisuutta sen sijaan on tutkittu, jonkin verran ja aihe on määritelty tärkeäksi yhteiskunnallisella tasolla. Sosiaalisen osallisuuden pohjalta tutkimuksia lastensuojelunkentältä ei juurikaan ole. Sosiaalisen osallisuuden vahvistamista voidaan tarkastella yhteiskunnallisella tasolla sekä siltä kannalta, että sosiaalinen osallisuus voi olla avainasemassa, kun halutaan lisätä yksilön osallisuuden tunnetta sekä vähentää eriarvoisuutta. Osallisuuden kokemus sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen ovat oiva alusta kokemuseräisen tiedon keräämiseen. Kokemukset ja niiden merkitykset ovat aina subjektiivisia. Vakkurin (2020) Pro Gradu on tutkimus nuorten osattomuudesta lastensuojelussa, joka perustuu nuorten henkilökohtaiseen kokemustietoon. Tällainen tieto, jossa yksilöiden subjektiivisia kokemuksia pyritään kasaamaan tutkimustiedoksi, voidaan osallisuuden kokemuksen saavuttamisesta arvioida tehokkaammin sekä huomioida se palvelukehittelyssä.

Lähteet

Aalto, Elina & Isokuorti, Nanne. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi valtakunnallinen arviointi. THL:n raportti 3/2019. PunaMusta Oy. Helsinki.

Alastalo, Marja & Pösö, Tarja. 2011. Indikaattorin epävarmuus ja tulkinta: lastensuojelun viranomaistoiminnan ja tiedontuotannon yhteen kietoutuminen. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102969/alastalo.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu: 5.5.21.

Bardy, Marjatta. (2009) Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 70 -74.

Collings, Tara M. 2017. A child's right to participate: Implications for international child protection, *The International Journal of Human Rights*, 21:1, 14 – 46.
Saatavissa: <https://www.tandfonline-com.ezproxy.metropo-lia.fi/doi/full/10.1080/13642987.2016.1248122#aHR0cHM6Ly93d3ctdGFuZGZvbmxpbmUtY29tLmV6cHJveHkubWV0cm9wb2xpYS5maS9kb2kvcGRm-LzEwLjEwODAvMTM2NDI5ODcuMjAxNi4xMjQ4MTIyP25lZWRY2Nlc3M9dHJ1ZUB-AQDA>. Luettu 8.11.2020

Gallagher, Michael. 2008. Methodological Immaturity in Childhood Research?: Thinking through 'participatory methods'. Saatavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0907568208091672> Luettu: 6.10.2020

Hakalehto, Suvianna. 2015. Lapsen oikeudet koulussa. Helsinki: Hansaprint Oy.

Haikari, Janne, Hytönen, Kirsi-Maria, Koivisto, Johanna, Kuronen, Marjo, Malinen, Antti, Markkola, Pirjo, & Salenius, Paula. 2016. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74821/Rap_2016_22.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 10.1.21

Harkko, Jarkko, Lehikoinen, Tuula. & Lehto, Sarita. Ala-Kaulaluoma, Mika. 2016. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä. Helsinki: Kela.

Hart, Roger. 1992. Children's participation. From tokenism to citizenship. Innocenti essays. No 4. Unicef. Saatavissa: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf Luettu 8.11.2020

Hennala, Lea. 2011. Kuulla vai kuunnella – käyttäjää osallistavan palveluinnovoinnin lähestymistavan toteuttamisen haasteita julkisella sektorilla. Väitöskirja. Lappeenranta teknillinen yli- opisto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-265-138-9> Luettu: 9.1.21

Hipp, Tiia. & Palsanen, Kati. Lasten osallistumisen etiikka – Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja. Saatavissa: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf Luettu: 10.1.21

Hoikkala, Susanna & Pollari Pasi. 2019. Meidän oma valvontasuunnitelma. Opas nuorten osallisuutta tukevaan omavalvontatyöhön lastenkodeissa. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 4/2019. Helsinki. Saatavissa: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Meidan_oma_valvontasuunnitelma.pdf Luettu: 14.11.2020

Heino, Tarja. 2007 Stakes. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Valopaino Oy. Helsinki.

Heino, Tarja. 2009 Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Berdy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 52–75.

Heinonen, Eveliina (2018) Adoption asema lasten- suojelussa – Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten asenteita, näkemyksiä ja kokemuksia. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2. Saatavissa: https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/LSKL_adoptio_julk_0499_LR-2.pdf. Luettu: 15.9.21

Helminen, Jari. (toim.) ym. Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotomintaan. Punamusta Oy. Tampere 2020. E-julkaisu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333626/DIAK_Työ-elämä_18_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Luettu: 11.1.21

Häyhtiö, Tapio. 2017. Osallisuutta Sote-palveluihin palvelumuotoilemalla? Kunnallisan alan kehittämissäätiön Julkaisu 4 2017. Saatavissa: <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2017/05/osallisuutta-sote-palveluihin-palvelumuotoilemalla-004-1.pdf>. Luettu: 9.1.21.

Häyhtiö, Tapio, Kyhä, Henna. & Raikisto, Kaisu-Leena. 2017. Palvelumuotoilu asiakkaiden osallistamisen keinona. Teoksessa Kairala, Maarit, Lyly, Hannu, Niskala, Asta. & Pohjola, Anneli. (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vastapaino. Tampere 2017.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäpaperi 33/ 2017. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. 4—5, 17. Saatavana osoitteessa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 7.2.21.

Iivonen, Esa & Pollari, Kirsi. 2020. Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:20. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162242/STM_2020_20_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 23.2.2021

Keskitalo, Elisa. 2020. Osallistavan tutkimuksen ja kehittämisen teoreettisia ja menetelmällisiä lähtökohtia. Teoksessa Kostilainen, H., Määttä, A., Nieminen, A., Perikangas, N.,

Kettunen, Pauli. 2016. Näkökulmia kulttuuripolitiikan vaikuttavuuteen. Helsinki: Cupore. Saatavissa: https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/pekkakettunen_v3.pdf

Kettunen, Pauli. Vaikuttavuuden arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Kaupunkitutkimusohjelma tutkimusraportti 2/2017, Turun Kaupunki, Hyvinvointitoimiala.

Kivistö-Pyhtilä, Tuula, Hoppania, Eeva-Leena, Kallio, Mari, Kivioja, Annukka, Korkala, Mirja, Korpela, Marlene, Kuusela, Tanja, Niemi-Weckström, Anu, Lehto, Marja-Leena. & Savolainen, Noora. 2017. Kokemusasiatuntijuus lastensuojelun kehittämisessä. Teoksessa Kairala, Maarit, Lyly, Hannu, Niskala, Asta. & Pohjola, Anneli. (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vastapaino. Tampere 2017. 221–244

Kjørholtd, Anne Trine. 2007. Childhood as a symbolic space: Searching for authentic voices in the era of 51 llobalization. *Children's Geographies* 5:1-2. 29–42. Saatavissa: <https://www-tandfonline-com.ezproxy.metropo-lia.fi/doi/full/10.1080/14733280601108148#aHR0cHM6Ly93d3ctdGFu-ZGZvbmxpbmUtY29tLmV6cHJveHkubWV0cm9wb2xpYS5maS9kb2kvc-GRmLzEwLjEwODAvMTQ3MzMyODA2MDExMDg-xNDg/bmVIZEFjY2Vzcz10cnVlQEBAMA==> Luettu: 14.11.2020

Kuure, Tapio. 2015. Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluna. Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. ja tekijät 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj9fLsf7yAhVivosKHdx3CdQQFnoECCY-QAQ&url=https%3A%2F%2Fdocplayer.fi%2F2967551-Sosiaalinen-vahvistaminen.html&usg=AOvVaw1_Kif4av_aexwHihBm5bw

Laakso, Riitta. 2019. ”Ne näki musta”. Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. THL-raportti 1/2019. Helsinki: PunaMusta Oy. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/137484>. Luettu: 15.9.21

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79218/OKM06.pdf?sequence> Luettu: 8.10.20

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2020–2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:2. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162007/OKM_2020_2_VANUPO_fi_u.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 23.9.21

Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti. 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja 28/2020. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu: 8.10.2020

Lastensuojelulaki 417/2007

Lahtinen, Jenni & Pekkarinen Elina. 2020. Yhteensointuvia ja epäviereisiä kohtaamisia lastensuojelussa Tutkimus osallisuudesta ja lastenkotien retkistä. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/320132/YP2002_Lahtinen_Pekkarinen.pdf?sequence=1. Luettu: 26.9.2021.

Laitinen, Merja & Niskala, Asta. (toim.) 2013. Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vastapaino.

Laukkanen, Tiia & Pekkarinen, Elina & Vilmilä, Fanny 2018. Luku 1: Teoria, tutkimusongelma ja etiikka. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.): Miten tutkia

nuoria ja nuorisotyötä. Vastapaino & Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 206. 75—99.

Leemann, Lars, Kuusio, Hannamaria & Hämäläinen Riitta-Maija 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana osoitteessa: <https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600>. Luettu: 23.2.2021

Lehtonen, Olli & Kallunki, Waldemar. 2013. Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. Janus vol. 21 (2) 2013 128-143. Saatavana: Saatavana osoitteessa: <<https://journal.fi/janus/article/view/50693/15399>>

Marila-Penttinen, Leena. & Meriluoto, Taina. 2015. Mikä osallisuus, mikä kokemusasiantuntijuus? Teoksessa Osallisuus. Lehtinen, Essi (toim.) Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 2. Ensi- ja turvakotien liitto 2015. 30–31. Saatavissa: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/osallisuus_osallisuuden_kokemusasiantuntijuus Luettu: 10.1.21

Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi 2018. Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa Artikkelit. Aikuiskasvatus 2/2018. Saatavana osoitteessa: <<https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/88333/47500>>. Luettu: 15.09.21

Muukkonen, Tiina & Nevanen, Saira & Ohisalo, Maria & Turunen, Saija 2014. Yksikin aikuinen riittää – nuoren sosiaalinen vahvistaminen ja voimaantuminen Luotsi-toiminnassa. Artikkelit. Nuorisotutkimus 3/2014. Saatavana osoitteessa: <<http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2014/3/yksikina.pdf>>. Luettu: 23.9.21.

Mäkelä, Klaus. 2010. Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosäätely. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura julkaisuja 101. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 67–89.

Mäntyranta, Taina & Kaila, Minna. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Duoecim lehti numero 13. Saatavissa: <https://www.duoecimlehti.fi/duo97349>

Nuorisolaki 1285/2016

Nurmi, Katri. 2015. Lasten osallisuus lastensuojelussa työntekijöiden jäsentämänä. Pro Gradu. Tampereen yliopisto: Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97294/GRADU-1433742740.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 23.9.21.

Pajulammi, Henna. 2014. Yliopistollinen väitöskirja. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum. Helsinki

Pietilä, Ilkka 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa: Tutkimushaastattelun käsikirja. Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvaara, Johanna 2017. Vastapaino. Tampere. E-julkaisu.

Pohjalainen, Marjut. 2012. Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen. Saatavissa:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEWj4gbipqZXzAhXloosKHQx0BUoQFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fjournal.fi%2Finf%2Farticle%2Fdownload%2F7079%2F5613%2F&usg=AOvVaw1BwS-1VBqHZKGD0GjNxAiD>. Luettu: 23.9.21.

Puusa, Anu 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.): Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus. 145–156

Pöyry-Lassila, Päivi. 2017. Palveluiden yhteiskehittäminen ja yhteistuottaminen. Teoksessa Soile Pohjonen, Marika Noso (toim.) Kansalainen keskiöön! Näkökulmia sote-uudistukseen. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö KAKS. Kunnallisan kehittämissäätiön julkaisujen sarja, 2, 25–31. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018062714251>. Luettu: 9.1.21.

Raivio, Helka. 2017. Osallisuus käsitteenä Mistä puhumme kun puhumme osallisuudesta. SOSKU-kehittämishanke. THL. Saatavissa: <https://kuntoutussaatio.fi/assets/files/2017/06/HelkaRaivio.pdf>. Luettu 20.9.21.

Rytkönen, Minna, Kaunisto, Merita & Pietilä, Anna-Maija. 2016. Nuorten osallisuuden tukemisen tasot sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa. Saatavana: <https://search-proquest-com.ezproxy.metropolia.fi/docview/2300555720?pq-origsite=primo>. Luettu: 10.1.21.

Saari, Juho (2011). Hyvinvointi: Suomalaisen Yhteiskunnan Perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Siisäinen, Martti. 2015. Osallisuus ja osallistuminen. Aspa. Saatavana osoitteessa: <https://www.aspa.fi/fi/suuntaaja/suuntaaja-32015/osallisuus-ja-osallistuminen#d4244f1d>. Luettu 7.2.21.

Stenvall, Elina. 2018. Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Pro gradu. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104221/978-952-03-0820-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 21.2.2021

Stenvall, Elina. 2020. Osallisuutta ja osallistumista. Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:27. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162410/STM_2020_27_r.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 21.2.2021

Strandell, Harriet. 2010. Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 92-112.

THL. 2019. Lastensuojelun käsikirja Lapsen osallisuus. Päivitetty 3.9.2019. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus> Luettu: 8.10.2020

THL. 2021. Kouluterveyskysely 2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>. Luettu: 28.9.21.

Thomas, Nigel (2007) Towards a theory of children's participation. International journal of children's rights. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/270694374_Towards_a_Theory_of_Children%27s_Participation. Luettu: 14.11.2020.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. E-kirja.

Toikkanen, Jarkko & Virtanen Ira A. 2018. Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Lapland University Press. Kirjailijaksi.net, Vaajakoski 2018. 7—24. Saatavana osoitteessa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutki-mus_VI_Toikkanen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 23.9.21

Toikko, Timo. 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Vakkuri, Nina. 2020. Nuorten kertomuksia osattomuudesta lastensuojelussa. Pro Gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Humanistis- yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/71038/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202007035214.pdf>. Luettu: 27.9.21.

Vilkkä, Hanna 2005. Tutkimusmetodeja ammatilliselle kentälle. Saatavana osoitteessa: <http://hanna.vilkkä.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf> Luettu 7.8.2021

Vilkkä, Hanna. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS- kustannus.

Timonen-Kallio, Eeva. 2020. Osallisuuden edistäminen ammatillisena toimintana. Teoksessa: Myllymäki, Päivi, Timonen-Kallio, Eeva & Kinos, Sirppa (toim.) Asennetta ja menetelmiä osallisuuden edistämiseen eri toimintaympäristössä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 270. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Virolainen, Jutta. 2015. Näkökulmia osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen taiteen ja kulttuurin kentällä. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015. Saatavissa: <https://journal.fi/kultpol/article/view/60082>. Luettu: 7.2.21.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus 1989.

Ryhmäkeskustelun runko

Ohjeistan haastattelun lähtökohdan, mitä tehdään ja mihin sillä pyritään. Kerron, että keskusteluun osallistuvilla on mahdollisuus kieltäytyä vielä ryhmäkeskustelusta. Kerron osallistujille, että keskustelu nauhoitetaan ja teen samalla muistiinpanoja sekä kirjaan ylös havainnot, mutta opinnäytetyössä vastaajia ei pystytä tunnistamaan vastausten perusteella. Käydään vielä läpi, että jos osallistuja haluaa lopettaa haastattelun kesken missä kohtaa tahansa, hänellä on siihen oikeus, eikä hänen vastauksiaan tulla käyttämään analyysissa.

Annan jokaiselle osallistujalle kirjaintunnisteen, jonka avulla on helpompi jälkeenpäin jäsenellä vastaukset eri kategorioihin.

Onko lapsen osallisuus ja osallistuminen sama asia?

Miten ne eroavat toisistaan?

Mitä lapsen osallisuus käytännössä tarkoittaa? Mitä siihen vaaditaan?

Mitä sosiaalinen osallisuus tarkoittaa käytännössä ja miten sitä tuetaan?

Miten minä työssäni edesautan lapsen osallisuuden toteutumista?

Mitkä tekijät vaikuttavat osallisuuden onnistumiseen?

Mitkä asiat työssäni vaikuttavat osallisuuden epäonnistumiseen?

Miten lapsen osallisuuden tukeminen eroaa intervallityöskentelystä verrattuna pitkäaikais-sijoitetun lapsen kanssa työskentelyyn?

Miten huomioin lapsen osallisuuden toteutumisen intervallijakson aikana?

Hei,

Opiskelen Metropoliaassa sosiaalialan ylempää AMK tutkintoa ja teen opinnäytetyöni lastensuojelun laitoshuoltoon Nuortenyhteisö Otsolaan. Opinnäytetyöni teoriapohjana olen tarkastellut lapsen osallisuuden tärkeyttä, sen mahdollistavia ja rajaavia tekijöitä lastensuojelun sijaishuollon näkökulmasta.

Opinnäytetyön otsikko: **Osallisuuden tukeminen Nuortenyhteisö Otsolan intervallijaksolla - Ohjaajan näkökulma**

Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa lapsistrategiassa (2020) lapsen osallisuus nähdään osana lapsen perusoikeutta ja se tulisi ottaa yhdeksi keskeiseksi arvoksi yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Silloin lapset nähdään aktiivisena osana nyky-yhteiskunnassa sekä tulevaisuuden kansalaisina. (Stenvall 2020.) Lapsen osallisuus nähdään ihmisoikeuskysymyksenä ja keskeinen osa lapsen ihmisoikeuksien toteutumisesta muodostuu YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta. (Unisef 2017.) Lapsen oikeus osallistua on peruseriaate, mikä on otettu lainsäädännössä huomioon. Esimerkiksi Lastensuojelulakiin (L417/2007,12§) sekä Nuorisolakiin (L72/2006, 8§) on huomioitu lasten osallistumisen tärkeys sekä kuuleminen heitä koskevia asioita päätettäessä.

Lapsen oikeuksien sopimuksen viittaukset lapsen osallistumisen tärkeyteen on ollut merkittävässä asemassa siihen, miten aikuisen näkemykset lapsen osallisuuteen ovat muuttuneet. Länsimaisessa nyky-yhteiskunnassa lasten osallistuminen näkyy siinä, miten lapset on otettu mukaan. Lapsi kokee tulleensa kuulluksi, kun hänet tunnustetaan yhdenvertaisena toimijana. Osallisuuden mahdollistamisesta on saatu positiivisia tutkimustuloksia ja osallistumisen määrän lisääntyminen on nähty hyödyttävän näkökulmaa, missä lasten osallistumista voidaan käyttää hyödyksi. (Gallacher ja Gallagher 2008.)

Osallistumisen käsitteen tarkastelun hankaluus liittyy aiheen määrittelyyn. Osallistuminen ja sen tärkeys voidaan yhdistää yhteiskunnallisena, YK: sopimukseen, tukeutuvana ideana osallistumisesta (Thomas 2007). Näin määriteltynä osallistuminen voidaan liittää sekä jokapäiväiseen arkiseen osan ottamiseen perheessä, päiväkodissa ja koulussa sekä harrastuksissa että yhteiskunnalliseen osallistumiseen kuten oppilaskuntatoimintaan, lasten parlamenttiin tai nuorisovaltuustoon (Kjornolt

2007, Thomas 2007). On puhuttu paljon lapsen oikeudesta osallistua, mikä tarkoittaa sitä, että osallistumisen pitäisi olla mahdollista kaikille.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus ja tulen suorittamaan kaksi / kolme ryhmäkeskustelua ohjaajille. Aiheena lapsen osallisuus ja sen tukeminen Nuortenyhteisö Otsolan intervallijaksolla. Ryhmäkeskustelu ei ole haastattelu, vaan siinä keskustellaan yleisesti ennalta määrittelemieni kysymysten pohjalta.

Tallennan keskustelun puhelimen nauhurilla, jotta voin kirjoittaa keskustelun auki. Ketään keskusteluun osallistuneista henkilöistä ei voida tunnistaa lopullisessa opinnäytetyössä.

Osallistuminen työskentelyyn on vapaaehtoista, mikäli haluat osallistua ryhmäkeskusteluihin, niin laitatko minulle sähköpostilla suostumuksesi. Sinulla on oikeus myös kieltäytyä keskustelusta, ennen sen alkamista.

Terveisin,

Riikka

Riikka Ingraesus

ohjaaja, Intervalli

Nuortenyhteisö Otsola

Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä

Psykososiaaliset ja kehitykselliset palvelut

Nuortenyhteisö Otsola

Taimenentie 4

48800 Kotka

Kymsote – Laadukkaat palvelut, hyvinvoiva maakunta

www.kymsote.fi